

9. 9. APRIL 1940 FEMTEKOLLONNENES DAG

Den Norske Frimurerorden med allierte storlosjer var i løpet av årene blitt en verdensomspennende organisasjon. Særlig var forbindelsen til USA og England blitt styrket.

Vi som står utenfor kjenner lite til hvordan det internasjonale samarbeide fungerer. Når stormesteren blir intervjuet sier han alltid at Den Norske Frimurerorden er en selvstendig norsk orden som ikke er avhengig av eller styres av utenlandske krefter. Vi kjenner imidlertid fra stormester Færdens opptreden og hendelsene i august 1921 som er beskrevet tidligere, at norsk frimureri styres av en overordnet instans som vi antar befinner seg i utlandet.

Den Norske Frimurerorden har mottatt konstitusjonspatent, først fra England i 1749 og senere fra Sverige i 1891. Enhver storlosje som hører til frimureriets verdensomspennende nett har underskrevet en underkastelses-erklæring som binder storlosjene til en felles ledelse og til et samordnet læresystem for personlig utvikling. Plikten til taushet og kravet til lydighet er rettet mot denne ledelse. Forpliktelsen overføres fra storlosjene videre til de enkelte lokale losjer og til medlemmene.

Innenfor fellesskapet kan medlemmene fritt besøke utenlandske losjer dersom han er utstyrt med frimurerpass. Det må bety at alle er underlagt den samme taushetsplikt og de samme krav til lydighet. Uten denne felles forpliktelse ville besøk fra fremmede losjer kunne avdekke hemmeligheter og derfor ikke kunne gjennomføres. Underkastelseserklæringen binder systemet sammen og knytter det til en overordnet leder. Dette gir organisasjonen internasjonal makt og indre styrke.

For hver fremmed storlosje som Den Norske Frimurerorden har forbindelse med er det oppnevnt en herværende representant og en representant på den fremmede losjens hjemsted. Det skulle i 1939 gi 93 norske internasjonale ambassadører. Ikke alle representanter er oppnevnt.

Noen av våre øverste militære sjefer er oppnevnt som herværende representanter for utenlandske storlosjer. I matrikkelen for 1939 finner vi:

***Generalmajor Ivar Aavatsmark**, Stormesterens Prokurator, statsråd, kommandant på Akershus festning, repr. for The Supreme Council 33 and last Degree Scottish Rite for the Northern Masonic Jurisdiction, Boston, USA, og representant for The Grand Lodge of Montana, Hellena, USA.,

***Major O. Brinchmann Hansen**, repr. for Grande Lodge of Rhode Island & Providence Plantation. Providence, USA.

***Generalmajor Gustav Grüner**, repr. For The Grand Lodge of Utah, Salt Lake City, USA.

***Generalmajor Jacob Hvinden Haug**, repr. For Grand Lodge of Virginia, Richmond, USA, og Grand Lodge of Soberana, de Porto Rica, San Juan.

***Oberst Marcus Pettersen** repr. For Grand Loggia de Chile, Santiago. 5

Lojalitet til utenlandske brødre

Kong Oscar II's norske frimurerbrødre ble i 1880- og 90-årene mistenkt for å gå svenskekongens ærend mot Norges interesser. Kommanderende General ble den gang fra Stortinget spurt direkte om han hadde etterkommet ordre fra Kong Oscar II, som følge av sitt frimureri, noe han benektet.

Blant de mektige brødre i vest, omkring 1940, finner vi den engelske konge George VI som regjerte fra 1936 til 1952. Han rangerte høyest innen det verdensomspennende frimureri. Daværende marineminister senere statsminister Winston Churchill hadde vært frimurer tidligere. Presidenten i USA, Franklin D. Roosevelt, var en fremtredende frimurer med den 32. grad. Det tilsvarer den XI grad i det svenske system.

Norge i 2. Verdenskrig

Da de krigførende parter England og Tyskland, fattet interesse for norsk territorium våren 1940, hadde generalstaben gjennom lang tid bygget opp den hemmelige hæren rettet mot "*indre fiender*", samtidig som de hadde satt verneplikthæren ut av spill. Verneplikthæren besto av vernepliktig og frivillig norsk ungdom. Den hadde ingen spesiell politisk legning utover et nasjonalt sinnelag. Den møtte til mobiliseringsplassene uten innkalling. Målet var å kaste overfallsmennene ut av landet.

Åpent for invasjon

Etter 1935 var den politiske venstresiden ingen trussel mot det etablerte samfunn. Europa var i krig fra høsten 1939. Den hemmelige hæren forble imidlertid intakt og de ubrukelige geværene og kanonene ble ikke satt i brukbar stand slik nasjonale hensyn og den stadig mer truende situasjon skulle tilsi. Intet ble gjort for å rette på disse selvforskyldte svakhetene ved vårt forsvar. Tatt i betraktning den kritiske situasjon som utviklet seg i Europa frem til 1940, må en fortsatt avvæpningen av verneplikthæren sees som et forsøk på å legge landet åpent for invasjon. I noen korte avsnitt vil jeg nevne noen episoder som burde ført til en opptrapping av den norske forsvarsberedskap.

Den 12. 1
annekterte han
diskuterte genera
og Ordensvernet
en delvis mobil
brukes til innkall
som da skulle s
oppsett når et s
pålitelige, ble d
mobilisering må
lenger tid. 1

3. distriktskom
ubrukelige geve
forholdene nå v
Kommanderend
sikkerhetsvakter
at resten av våp

Situasjonen i E
britiske militær
overføre store
Stavanger, Berg
note til de skan
norsk farvann
allierte krigsrå
Planen inklud
malmfeltene. 3
ødelegge veier
fredsslutninger
for aksjonen va

Så sent som de
utenriksminist
å bryte norsk r

Den 8
var planen at
landgangsstyrk
hadde som må

Den 12. mars 1938 gikk Adolf Hitler inn i Østerrike. Høsten samme år annekterte han Sudetenland som hørte til Tsjekkoslovakia. Her hjemme diskuterte generalstaben mobiliseringsordningen. På grunn av Sikkerhetvaktene og Ordensvernet som skulle være hemmelige, var det vanskelig å gjennomføre en delvis mobilisering. Det ble diskutert hva slags konvolutter som kunne brukes til innkallingen, offentlige konvolutter, eller nøytrale blanke konvolutter som da skulle sendes uten frimerke. Postverket protesterte. Det ville vekke oppsikt når et stort antall slike konvolutter gikk ut. Ikke alle postbud var pålitelige, ble det bemerket. Så sent som i 1939 var det klart at en delvis mobilisering måtte skje pr. brev eller ved personlig kontakt, selv om det ville ta lenger tid. ¹

3. distriktskommando i Trondheim, mente våren 1939 at ordningen med ubrukelige geværer medførte betydelige ulemper ved mobilisering og at forholdene nå var ganske annerledes enn i 1918. Den 19. mai 1939 vedtok Kommanderende General at det antall våpen som trengtes til å sette opp sikkerhetsvakter og luftforsvar ved mobilisering skulle klargjøres, underforstått at resten av våpnene fortsatt skulle lagres i ubrukelig stand. ²

Situasjonen i Europa tilspisset seg. Den 2. og 3. januar 1940, utredet den britiske militære ledelse muligheten av å okkupere de svenske malmleiene og overføre store styrker til nord og midt Sverige, I planen inngikk å okkupere Stavanger, Bergen, Trondheim og Narvik. Den 6. januar 1940 ble det sendt en note til de skandinaviske regjeringer om at britene ville stoppe malmeksporten i norsk farvann Sverige nektet å samarbeide om dette. 5. februar vedtok det allierte krigsråd å sende hjelp til Finland som kjempet mot Sovjetunionen. Planen inkluderte okkupasjon av byene fra Stavanger til Narvik og de svenske malmfeltene. Svenskene erklærte at de ville rive opp jernbanelinjen og ødelegge veiene østover. Planen skulle settes i verk 20. mars. Så kom fredsslutningen mellom Finland og Sovjetunionen og det angitte hovedmotiv for aksjonen var borte. ³

Så sent som den 5. april møtte den engelske og den franske sendemann opp hos utenriksminister Koht hvor de meddelte skriftlig at de allierte kunne bli nødt til å bryte norsk nøytralitet for å stoppe malmeksporten fra Narvik.

Den 8. april 1940 la engelskmennene ut miner i norsk farvann, deretter var planen at de skulle vente på tysk reaksjon. En engelsk flåtestyrke med landgangsstyrker ombord, ca. 100 000 mann, lå klar i engelske havner, de hadde som mål å okkupere Norge. ⁴

For det første, når generalstaben i denne situasjon ikke var villig til å gjøre mobiliserings ordningen effektiv eller å bringe verneplikthærens våpen i skyteklar stand, er dette, slik situasjonen ble oppfattet, åpenbart en forberedelse til å slippe engelske og franske tropper inn i landet uten å øve motstand, for øvrig en tanke som var bifalt av Arbeiderpartiets ledere.

For det andre bar Arbeiderpartiregjeringen det konstitusjonelle ansvar for at forberedelser på å møte den forventede invasjonen ikke ble gjennomført.

For det tredje kan frimureriet bruke sitt kjennskap til regjeringens unnlaterelser som et pressmiddel.

Norges Geografiske Oppmåling sorterte under generalstaben. Den godkjente i januar 1940 salg av store kartserier til England. Da var allerede store kvanta norske kartet solgt til Tyskland, tross for regelen om at kartet ikke skulle selges til land som var i krig. 6

General Wilhelm Keitel i Wehrmacht har fortalt at det den 23. februar 1940 ble dannet et arbeidsutvalg som skulle forberede invasjonen av Norge. Forberedelsene ble dekket som en intern våpenøvelse, Weserübung, i tyske farvann. Bare få personer blant de øverste tyske militære ledere visste at de innlastede tropper hadde som mål å okkupere Danmark og Norge.

Adolf Hitler sendte sin mann, oberst Hans Piekenbrock til København 3. april hvor han møtte Quisling. Piekenbrock ble meddelt at en engelsk invasjon var ventet og at det var i Norges interesse at tyskerne kom først. Quisling ga under dette møte feilaktige opplysninger om forsvaret av Narvik.

Quisling mente at en tysk okkupasjon burde omfatte hele Norge og ikke bare det sørlige del. Hvis de tyske skip kom overraskende ville de ikke bli beskyttet i første omgang, mente Quisling, forøvrig hadde han folk fra sitt parti plassert i forsvaret, tyskerne ville derfor ikke møte sterk motstand. 12

Den 7. april oppdaget engelske fly at de tyske skipene gikk ut og satte kursen nordover. Norske journalister mottok meldinger om skipenes bevegelser og det ble diskutert i avisene hvor mon alle disse skipene hadde tenkt seg?

Mange, blant dem etterkrigstidens første generasjons historie forskere, har gitt uttrykk for at regjeringens passivitet kom av arbeiderbevegelsens generelle antimilitære holdning og regjeringens manglende bevilgninger til Forsvaret. Dette siste er ikke riktig. Bevilgningene til forsvaret økte fra 316 millioner kroner i 1934 - 35 til 486 millioner kroner i 1939 - 40. 200 millioner kroner ekstra ble bevilget etter krigens utbrudd. Det var store penger den gang, men ikke tilstrekkelig til å rette opp forfallet som strakte seg tilbake til tider lenge før Arbeiderpartiet overtok regjeringmakten.

Krigshand
gjentas he
Jeg velger
provoserer
virket inn
forsvaret n

Den nye
tilhørte Ar
9. April. M
borte. Det
stearinlys.
husket på å
kom ikke in
nærheten.

Ma
var postlag
gang og på
gjennom r
kjennskap t
våpen ved f

Vi fastslår
mottagelsen
arbeiderpart
Tys

Ukjente krig
kvelden den
være tyske,
Fredrik Will
om å skyt
Batterisjefen
i flomlys fra

Oberst Birge
Blücher tidli
kaptein And
senket Blüch
hele Østfold
geværene og

Krigshandlingene i Norge er utførlig behandlet i litteraturen. De skal ikke gjentas her. Derimot er femtekolonnenes virksomhet et nytt interessant område. Jeg velger med hensikt å beskrive et utvalg hendelser som kanskje vil virke provoserende på mange. Hensikten er å vise hvordan lojalitet til frimureriet har virket inn på krigshandlingene. Det er innlysende at en som tjenestegjør i forsvaret må forplikte seg til lojalitet til staten og ingen andre.

Den nye forsvarsminister, oberst i infanteriet, Birger Ljungberg som ikke tilhørte Arbeiderpartiet, beordret delvis mobilisering tidlig på morgenen den 9. April. Mens brevene ble skrevet ut på Akershus Festning, ble elektrisiteten borte. Det ble mørkt og det viste seg umulig å skrive ut innkallelene med stearinlys. Arbeidet ble etter planen overført til Smestad Hotell. Ingen hadde husket på å melde fra til hotellet som var fullt av gjester. Mobiliseringsgruppen kom ikke inn, den ble stående utenfor. Heldigvis bodde et medlem av gruppen i nærheten. Han inviterte alle hjem til seg hvor innkallingene ble skrevet ut.

Mannskapene ble innkalt med fremmøtedag den 11. april. Før brevene var postlagt var kampene mellom tyske sjøstridskrefter og norsk kystforsvar i gang og pågikk hele natten. Det ville være naturlig å beordre full mobilisering, gjennom massemedia. Forsvarsministeren, som oberst, hadde uten tvil kjennskap til at de mannskapene han i så fall innkalte, ikke ville få utlevert våpen ved fremmøte.

Vi fastslår at en engelsk invasjon var forberedt fra engelsk side og at mottagelsen av de engelske styrkene var forberedt av både arbeiderpartiregjeringen og av generastaben.

Tyskerne kom imidlertid først og nøt godt av tilretteleggelsen.

Ukjente krigsskip ble observert av vaktfartøyer i ytre Oslofjord klokken 23. om kvelden den 8. April. Rauøy Fort skjøt varselskudd. Skipene som viste seg å være tyske, passerte Bolærne Fort i 3 600 meters avstand. Fortsjefen, major Fredrik Wilhelm Færden som hadde IX grad i St. Andreaslogen nr 1, ga ordre om å skyte med brissand granater straks skipene kom i skytefeltet. Batterisjefen, K. A. Telle skjøt allikevel varselskudd først. Mens fortet lå badet i flomlys fra skipene gled de inn i tåken.

Oberst Birger K. Eriksen på Oscarsborg festning senket det nybygde slagskipet Blücher tidlig på morgenen 9. April. Jeg mener å huske at Eriksen måtte vekke kaptein Andersen i Drøbak, den pensjonerte sjefen for torpedo-batteriene. Han senket Blücher. Oscarsborg ble erobret fra landsiden 10. April. Dermed var hele Østfold regionen avvæpnet hva verneplikthæren angikk. Viktige deler til geværene og kanonene falt i tyskernes hender.

I Bergen var Willoch sjef. Han fortalte til sin nevø, senere statsminister Kåre Willoch: hva som skjedde. De fleste soldatene hadde hatt 48 dagers rekruttskole for 10 - 15 år siden. Av befalet kom mange til festningen bare få dager i forveien etter å ha vært ute av tjeneste i 22 år uten noen repetisjonsøvelse. Da det tyske angrepet kom hadde festningen 1/3 av full bemanning. Willoch hadde bedt om at miner ble lagt ut, at torpedobatteriet ble bemannet og om en infanteristyrke til forsvar av landsiden. Alt ble avslått.

Willoch beordret ild mot fremmede fly som fløy ulovlig over festningens område. For det fikk han en alvorlig reprimande av admiral Diesen.

Kommanderende Admiral Henry Edward Diesen hadde IX grad i losje nr. 8. 5

Tyske skip ble observert den 9. april om morgenen. De signaliserte at de kom som venner, men da de ble beskytt, svarte de med en morderisk artilleriild og flyangrep, som allikevel ikke gjorde stor skade. Krysseren "Köningsberg" ble skutt i brann, men så ble strømmen tatt i Bergen og festningen hadde ikke noe nødstrømaggregat. Parafinlamper ble tatt i bruk ved kanoner og på kommandoplassen, men lyskasterne kunne ikke brukes. Festningen ble tatt fra landsiden. 11

Overgivelsen av Agdenes fort utenfor Trondheim fikk stor betydning fordi festningen var intakt og straks ble bemannet med tyskere. Det hundret engelskmenn og franskmenn i å komme med forsterkninger til Trondheim. Siden slagfjærene til geværene i distriktet lå lagret på Agdenes ble værneplikthæren i hele Sør-Trøndelag avvæpnet før den rakk å bli mobilisert.

General Laurantzson, sjef for 5. divisjon i Trøndelag, reiste til Værnes og lot alt sitt utstyr stå igjen intakt i Trondheim. Han ga ordre om at alle forberedelser til mobilisering skulle stoppes og at magasinene ikke skulle flyttes ut av byen slik det var gjort forberedelser til. Han uttalte at tyskerne kunne oppfatte det som en uvennlig handling. 9

Jacob Ager Laurantzson, generalmajor, hadde VI grad i losje nr. 9. 5

Engelske krigskip beskjøt fortene på Agdenes. Da ilden ble besvart forsto de at tyskerne hadde inntatt fortene. Skipene trakk seg derfor tilbake. I Trondheim kunne tyskerne overta tungt norsk utstyr som de hadde sterkt behov for.

General Jacob Hvinden Haug var sjef for 2. divisjon og var distriktskommandosjef for Oslo området. Han disponerte fire Gardekompanier hvorav ett var på øvelse på Terningmoen. Det var viktig å forsterke forsvaret av Fornebu som ble angrepet kl. 7.30. Her lå det en norsk styrke på 110 mann.

Garden fikk ved
tilbakekalt kl 8
Christian Halbo
Gardesjefen Joh
Framrykkingen
Lysakerelva. D
tyskere passert

4. Gard
ordre om å gå ti
i land fra Blüch
Som ne
helt fra kong C
Thaulow Peters

Kapitulasjonen
over telefon ti
plasskommand
militær sjef i
fortsette med n
Schnit

Quisling da
Klokken 19.30
hadde tatt mak

"Å redde lan
det opp i"

Fredrik Prytz

Anton Frede
Trøndelag, ha

Samarbeid
Gardesjef Gr
med tyskerne
til tjeneste f
gardeoffisere
Graff Wang
riksdepartem
general Enge

Garden fikk ved 5.30-tiden ordre om å dra til havneområdet i Oslo. Ordren ble tilbakekalt kl 8.00. Ved 8.30-tiden ble 2. Gardekompani under ledelse av Christian Halbert Hielm Winsnes, beordret om å rykke fram mot Fornebu. Gardesjefen Johan Peter Graff Wang, fikk Winsneskompaniet av gårde kl 9.30. Framrykkingen forgikk med busser og de valgte veien om Røa og langs Lysakerelva. Det gikk tre timer før de kom til Lysaker. Da hadde 4 - 500 tyskere passert innover Drammens-veien på vei mot Oslo.

4. Gardekompani under ledelse av Axel Jacob Thaulow Petersson fikk ordre om å gå til Digerud ved Nesodden for å ta seg av tyskere som var reddet i land fra Blücher.

Som nevnt tidligere var Hvinden Haug frimurer og medlem av ordenen helt fra kong Oscar II's dager. Winsnes hadde den VIII grad i losje nr 8, og Thaulow Petersson var seremonimester og hadde VIII grad i losje nr 9. 7

Kapitulasjonen i Oslo foregikk på Akershus festning. Regjeringen ble orientert over telefon til Hamar. Tyskerne anerkjente oberst i festningsartilleriet og plasskommandant på Akershus festning Hans Peter Krag Schnitler som norsk militær sjef i Oslo. Garden skulle holde orden i byen og luftvernet skulle fortsette med norsk mannskap, men skulle bare skyte på engelske fly.

Schnitler hadde VIII grad i losje nr. 1. 5 7

Quisling danner regjering

Klokken 19.30 den 9. april sto Quisling frem i NRK og proklamerte at han hadde tatt makten og dannet regjering for som han sa:

"Å redde landet ut av den desperate situasjon som våre politikere hadde brakt det opp i"

Fredrik Prytz ble finansminister i Vidkun Quislings Regjering.

Anton Frederik Winther Jakhelln Prytz, kaptein, Storfosen Gods, Sør-Trøndelag, hadde VIII grad i losje 8. 5

Samarbeid med tyskerne

Gardesjef Graff Wang og kommandant Schnitler innledet et nært samarbeid med tyskerne og Quisling. Sistnevnte ba om å få avgitt gardekaptain Winsnes til tjeneste for seg, Winsnes var medlem av Nasjonal Samling. To andre gardeoffiserer oppsøkte Quisling for å avlegge troskapsed. Quisling innkalte Graff Wang og krevde at Garden skulle holde vakt utenfor Stortinget, utenriksdepartementet og foran hotell Continental hvor han selv og den tyske general Engelbrecht holdt til.

17. HØYESTERETT SVIKTER

Jeg skrev til høyesterettsdommer Hans Petter Langvand, tidligere lagdommer og rettens formann da arvetvisten var oppe i lagmannsrett. Mitt spørsmål var: Hvor skal jeg henvende meg for å klage på en domsavgjørelse. Jeg vedla dokumenter som viste at min motpart var blitt favorisert av domstolen.

Intet svar

Etter et par måneder med taushet rettet jeg en ny henvendelse til høyesterettsdommeren: Hvor skal jeg henvende meg med en klage på Fredrikstads skifteretts behandling. Et resymé av 10 anklagepunkter rettet mot byrettsdommeren med nødvendig dokumentasjon fulgte brevet.

Intet svar

Dette var både skremmende og interessant. Jeg måtte ha berørt et ømt punkt, var yrkeskollegialiteten mellom dommere så sterk at høyesterettsdommer H. P. Langvand ikke engang ville henvise meg til den rette instans? Hadde han ikke plikt til å veilede en rettsøkende? Han fikk ennå et spørsmål: Hvor skal jeg henvende meg for å få avgjort om Fredrikstad byrett var inhabil? Her var byrettsjustitiarius, min motpart, motpartens advokat og min egen advokat alle frimurere med forpliktelse til å støtte hverandre. Dommeren må vel anses som inhabil han også, selv om han ikke tilhørte Ordenen. Han var underordnet byrettsjustitiarius, som var medlem av losjen. Resultatet av rettens behandling indikerte at domstolen med stor sannsynlighet kunne stå under frimureriets kontroll.

Intet svar

Etter 5 - 6 måneders ensidig korrespondanse fastslo jeg i et siste brev at høyesterettsdommeren ikke var villig til å hjelpe meg, at hans svar var taushet. Nå skrev han endelig tilbake:

"Jeg verken føle meg berettiget eller forpliktet til å uttale meg".

Høyesterettsjustitiarius

Når saken nå allikevel var brakt inn i de høyeste juridiske sfærer ville jeg be daværende høyesterettsjustitiarius Erling Sandene om å besvare disse enkle, men for meg viktige spørsmål. De dokumenter som hørte til, ble overlevert og jeg rettet de samme spørsmål til høyesterettsjustitiarius Erling Sandene.

Høyesterettsjustitiarius Sandene svarte omgående:

*"De ber i brev
ikke å kunne gi*

Erling Sandene
Den dømmende
Stortingspresid
Frimurerorden
Stormarskalk,
of England. F
frimureriet. D
Den Norske
også, som
uregelmessigh
seg til:

**Å tjene Ko*

Høyesteretts
frimureriet g
frimurerbrød
rettsøkende

Departem

Det ville ka
statsministe
sekretær fo
viktigste st
Jens Chr. F
i losje nr 1
Dag Bergg
være de fo
erkjenne,
neppe vill

Angrep

I vanlig t
føre bevi

Den 7. fe
Tromsø.

"De ber i brev av 5 nov. 1984 om rettledning om enkelte forhold. Jeg finner ikke å kunne gi noen rettledning."

Erling Sandene satt sentralt. Ikke bare var han leder av den tredje statsmakt. Den dømmende makt. I nasjonal rang sto han som nummer tre etter Kongen og Stortingspresidenten. I tillegg rangerte han som nr 8 blant Den Norske Frimurerordens høyeste embetsmenn. Sandene var den gang Ordenens Stormarskalk, Ridder av Det Røde Kors og norsk representant for Grand Lodge of England. Erling Sandene hadde makt til å gripe inn i alt som angår frimureriet. De uholdbare forhold jeg beklager, forårsaket av medlemmer av Den Norske Frimurer Orden, er Sandenes ansvarsområde. Sandene hadde også, som landets høyeste embetsmann, plikt til å gripe inn mot uregelmessigheter ved våre domstoler. Han har avlagt embetseden og forpliktet seg til:

"Å tjene Kongen og Konstitusjonen"

Høyesterettsjustitiarius valgte etter mitt syn å la eden og forpliktelsen til frimureriet gå foran embetseden. Ved å unnlate å rettlede meg, støttet han sine frimurerbrødre. Hans embetsplikt ville være å rettlede meg, som den rettsøkende, enten selv, eller ved å vise meg til en som kunne gjøre det.

Departementsråd Dag Berggrav står iveien

Det ville kanskje være riktig å gå til Kongen i Statsråd med klagen, men der, på statsministerens kontor, satt departementsråd Dag Berggrav. Han hadde vært sekretær for våre skiftende regjeringer i sammenhengende 30 år. Han satt i den viktigste stillingen noen embetsmann kan ha. Berggrav er en av Milorg-sjefen Jens Chr. Hauges medarbeidere fra krigens dager. Dag Berggrav hadde X grad i losje nr 1, St Johanneslogen St Olaus til den hvite Leopard. Departementsråd Dag Berggrav sto i veien. Det ville være særlig uheldig om frimurerne skulle være de første som fikk hånd om dette materiale. Jeg måtte, med resignasjon erkjenne, at rettsvesenet på denne tid hadde en slik sammensetning at en klage neppe ville føre frem.

Angrep på frimureriet

I vanlig tale sies det at frimurere vinner sine rettssaker, men det er vanskelig å føre bevis for at det skyldes korrupsjon..

Den 7. februar 1997 ble det imidlertid avsagt dom i Hålogaland Lagmannsrett i Tromsø. Saken gjaldt habilitetsinnsigelse mot sorenskriver Eidissen i en sak

anlagt av en journalist som var oppsagt. I dommen ble Eidissen kjent inhabil på grunn av sitt frimureri. Sorenskriver Eidissen har VIII grad i losje 36, St Johanneslogen Øystein. Med sin VIII grad er han automatisk medlem av Den Norske Store Landsloge som omfatter hele landet. Den saksøkte redaktøren har VI grad i St Johanneslogen Øystein. Foruten ham var ytterligere tre ansatte medlemmer av den samme losjen. Saksøker peker på at saksøkte vil kunne utpeke enda en losjebroder fra det arbeidslivs-kyndige utvalg til å være meddommer.

Lagmannsretten sier at saken ikke angår vurderinger om hvorvidt den utpekte dommer vil la seg påvirke av omstendighetene, men om disse generelt, objektivt sett, er egnet til å svekke tilliten til at saken blir behandlet av en uhildet dommer. Sorenskriveren har vedlagt kopi av de deler av ordenens lover som han mener er av betydning, og han uttaler at medlemskap innebærer:

“Arbeid med livssynsspørsmål på kristent grunnlag og intet annet”.

Lagmannsretten sier:

“De som i særlig grad særmerker frimurerlosjen, slik lagmannsretten ser det, er dens preg av et eksklusivt, lukket broderskap, omgitt av mystikk og hemmelighetskremmeri. Det er naturligvis mulig at man legger mer i dette enn det objektivt sett er grunnlag for, men det er nettopp på grunn av lukketheten og medlemmenes taushetsplikt at man ikke kan få innsyn i hva medlemskap består i, og hvilke bånd som oppstår mellom losjebroderne. Etter lagmannsretten oppfatning er det derfor ikke overraskende at det stilles spørsmål om dommerens upartiskhet og uavhengighet i et tilfelle hvor han er medlem av samme losje som en part eller i dette tilfelle en partsrepresentant. At en motpart i tilfelle han taper saken, lett vil spekulere over betydningen av broderskapet og komme i tvil om han har fått rettferdig rettergang, er etter lagmannsretten en realitet man ikke kan se bort fra. Den aktuelle forbindelse mellom dommeren og en part er derfor egnet til å svekke tilliten til domstolens uavhengighet hos det rettsøkende publikum, med den følge at forbindelsen anses som en slik særegen omstendighet som medfører at dommeren bør vike sete i medhold av domstoloven § 108.

Kjennelsen er enstemmig. Slutning:

Sorenskriver Eidissen viker sete i sak 96-502.”

Dommerregister

*“Spørsmåle om d
advokat Fridtjof Fe*

Journalist Karin B
og fortsetter:

*“Enhver rettsak i
har innvendinger
eventuelle bierver
realiteten umulig
mener advokaten
Eidsivating lagma
blir utarbeidet lis
Listene bør inne
tidligere arbeids
offentlige organis
slik informasjon,
habilitet på en j
jusprofessorer off
organisasjoner, s
øverste domstol,
dommernes ekstre
debatt der nettop
tilgjengelig for
høyesterettsdomm
vel og bra, men p
vil jeg påstå at
domstolsapparat,
den såkalte "Skr
påberopte saksb
forsvarerne og to*

Frimurerme

Domstolkommisj
lovendringer i f
forbund. Komm
medlemmer me
dommere og don
Etter 1. m
Sidegjøremålsre

"Spørsmål om dommers habilitet er en frasepreget formalitet, hevder advokat Fridtjof Feydt som etterlyser et omfattende dommerregister".

Journalist Karin Bøhm-Pedersen skriver dette 13. oktober 1997 i Aftenposten og fortsetter:

"Enhver rettssak innledes med spørsmål om partene og deres representanter har innvendinger mot rettens sammensetning. Uten kunnskap om dommers eventuelle bierverv og medlemskap i organisasjoner, styrever og råd, er det i realiteten umulig for partene i en rettssak å vurdere habilitetsspørsmålet, mener advokaten. I et brev til Oslo byrett, Borgarting lagmannsrett, Eidsivating lagmannsrett og Asker og Bærums herredsrett, ber Feydt om at det blir utarbeidet lister med detaljerte opplysninger på alle nivåer i rettspleien. Listene bør inneholde opplysninger om dommers faglige bakgrunn, og tidligere arbeidssteder, medlemskap i styrever i næringslivet samt private og offentlige organisasjoner og råd," mener Feydt. "Bare dersom partene har slik informasjon, er det i det hele tatt mulig å ta stilling til dommers habilitet på en faglig forsvarlig måte, skriver han, og viser til at flere jusprofessorer offentlig har tatt opp spørsmålet om hvorvidt medlemskap i organisasjoner, styrever og råd, kan føre til inhabilitet i enkeltsaker. Landets øverste domstol, Høyesterett, har på eget initiativ utarbeidet register over dommers ekstraver. Det skjedde blant annet på bakgrunn at en offentlig debatt der nettopp dommers habilitet sto i fokus. Høyesteretts register er tilgjengelig for advokater og andre som ønsker å vite hva høyesterettsdommerne har av oppdrag ved siden av sitt faste embete. Dette er vel og bra, men på bakgrunn av både min egen og mange kollegers erfaringer vil jeg påstå at behove for slike opplysninger er enda større i det øvrige domstolsapparat, enn i Høyesterett, sier Feydt til Aftenposten. Som forsvarer i den såkalte "Skrik-saken", har han selv anket dommen under henvisning til påberopte saksbehandlingsfeil ved at både en av lagdommerne, en av forsvarerne og to sentrale politiviter, er medlemmer i samme frimurerlosje." 2

Frimurermedlemskap skal registreres

Domstolkommisjonen ble opprettet i 1996 med 17 medlemmer for å vurdere lovendringer i forbindelse med dommers medlemskap i lukkede brorskapsforbund. Kommisjonen mente at forbud mot medlemskap var uaktuelt. 8 medlemmer mente at en registreringsordning ville styrke folks tillit til dommere og domstoler.

Etter 1. mars 2003 må dommere registrere sine aktiviteter i det såkalte Sidegjøremålsregisteret som nå er opprettet. Registeret er offentlig tilgjengelig.

Der registreres medlemskap i Frimurerordenen, Odd Fellow, Tempelridderordenen og andre lukkede ordener. 3

Kilder:

- 1 Utskrift av dom i Hålogaland lagmannsrett den 7. februar 1997.
- 2 Karin Bøhm-Pedersen, *Aftenposten*, 13. oktober 1997.
- 3 *Aftenposten*, NTB 4. mars 2003.

18. "KONGE TILSIDE

Jeg var mektig opp
advokat vant frem me
som kom frem i retts
slutninger som ikke h
Dertil kom uregelme
antok at dommerfull
tidligere advokat m
domsmenn etter sitt
dato for hovedforha
hindre meg i å gjen
Arbeidet dommerfu
advokat for mine an
saken tatt opp på ny
jeg var blitt konfron

Den 31 mai 1996
statsråd" hvis adres

*"Jeg ber Kongen
annet ledd, gi Rik
behandlingen at
ambefaler meg å g
Aftenposten av dom
Siden Riksa
denne sak, mener j
står fritt og ikke er*

12. juni 1996 kom
*"Det er justisdepa
advokatens avgjør
Kongen i statsråd
behandling. De vi*

Mens vi venter p
leserinnlegg.

Under overskrifte

18. "KONGEN I STATSRAÅD" SETTES TILSIDE

Jeg var mektig opprørt over dommen i herredsretten hvor min kvinnelige advokat vant frem med sitt inkassokrav. Her var liten sammenheng mellom det som kom frem i rettssalen og det som ble gjengitt i dommen. Det var trukket slutninger som ikke hadde sin begrunnelse i de fakta som ble lagt frem i retten. Dertil kom uregelmessighetene under saksforberedelsen. Var det riktig som jeg antok at dommerfullmektigen hadde valgt domsmenn med sikte på å gi min tidligere advokat medhold? Tillater domstolloven at en dommer velger domsmenn etter sitt eget hode, uten å bruke loddtrekning? Hva med å fastsette dato for hovedforhandlingene før saken var ferdig utredet? Var hensikten å hindre meg i å gjennomføre en forsvarlig saksforberedelse slik loven påbyr? Arbeidet dommerfullmektigen målbevisst for å frikjenne min kvinnelige advokat for mine anklager? Her lå grunnlaget for å få dommen opphevet og få saken tatt opp på ny. Inkassosaken var bare en av de mange uregelmessigheter jeg var blitt konfrontert med.

Den 31 mai 1996 gikk klagen over de mange henleggelse til "Kongen i statsråd" hvis adresse viste seg å være statsministerens kontor:

"Jeg ber Kongen i Statsråd i henhold til straffeprosesslovens paragraf 56, annet ledd, gi Riksadvokaten bindende pålegg om å etterforske og fullføre behandlingen at de 21 vedlagte politianmeldelser. Justisdepartementet anbefaler meg å gå frem på denne måte. Jeg viser forøvrig til leserinnlegg i Aftenposten av dommer Kåre Lassen, datert 2. januar 1996 .

Siden Riksadvokaten allerede har sluttet seg til tidligere avgjørelser i denne sak, mener jeg det rette vil være å oppnevne en setteriksadvokat, en som står fritt og ikke er bundet av tidligere avgjørelser i samme sak. "

12. juni 1996 kom svar v/ fungerende departementsråd:

"Det er justisdepartementet som skal ta standpunkt til om en klage over riksadvokatens avgjørelse om å henlegge en politianmeldelse skal legges rem for Kongen i statsråd. Deres brev er derfor i dag oversendt justisdepartementet til behandling. De vil få svar derfra."

Mens vi venter på svar skal vi underholde oss med dommer Kåre Lassens leserinnlegg.

Under overskriften:

Stor makt hos påtalemyndigheten

skiver dommer Kåre Lassen i Aftenposten 2. januar 1996, han har som mange andre reagert på det store antall henlagte straffesaker vi har for tiden, Han skriver:

"Det viktigste av alt for å opprettholde en forsvarlig kriminell rettergang er straffedommeren integritet og dyktighet. Viktig er imidlertid også integriteten og dyktigheten hos påtalemyndighetens representanter, noe som ikke alle i samme grad er klar over. Påtalemyndigheten har en særdeles stor makt, ikke med hensyn til å få folk dømt, men med hensyn til å la folk gå fri.

Når det spørres om å få folk dømt, stanses påtalemyndighetens makt av lovens regler til gunst for anklagede, og domstolenes rettferdige avgjørelser etter at saken er fullt rettslig prøvet, noe som fører til at uskyldige blir frifunnet. Når det spørres om å la folk gå fri, derimot, er det intet annet som motvirker fri maktutfoldelse fra påtalemyndighetens side enn den omstendighet at Kongen i statsråd (Regjeringen), kan gi påtalemyndigheten direktiv, og dette er en mulighet som ytterst sjelden benyttes. Følgelig er påtalemyndigheten suveren, nesten allmektig, med hensyn til å la folk gå fri. Dersom påtalemyndigheten bestemmer seg for å henlegge en sak etter bevisets stilling, vil vedkommende mistenkte person være fri og frank, for godt, og han til ha krav på å bli ansett som uskyldig. Tenker man seg det teoretiske tilfellet at de relevante representanter for påtalemyndigheten har interesse av å bevare sin "goodwill" hos for eksempel en mektig person blant samfunnets mest innflytelsesrike topper som er mistenkt for noe straffbart, og tenker man seg videre at de lar dette usaklige hensynet gå foran hensynet til rettferdighet og rettsikkerhet, kan de rett og slett henlegge saken unnløse påtale, uten at noen kan gripe inn og korrigere dem. På samme måte vil påtalemyndigheten kunne frafalle en allerede iverksatt påtale. Det er først etter at tiltale er blitt utferdiget, at retten for sin del kommer inn i bildet, med bestemmende myndighet. Påtalemyndigheten kan uten videre la vedkommende gå fri. Tar man et mindre drastisk eksempel for seg, nemlig at påtalemyndigheten ikke bevisst handler mot sin overbevisning om rett og rettferdighet, men derimot tar feil i sin vurdering av om tilfellet fortjener påtale eller ikke, vil dens feiltagelse være "inappellabel" vedkommende går fri på grunnlag av påtalemyndighetens beslutning.

*Folk flest er ikke oppmerksom på denne særdeles store makten hos påtalemyndigheten, som man nesten kunne karakterisere som en allmakt hva mildhet angår Eller rettere: som en allmakt hva defaitistisk unnfallesheng angår."*¹

Så langt byrettsdommer Kåre Lassen.

Den som har avhengighetsforhold gjenntjenester under annen informasjon til å bistå i påtalemyndighetens straffesaker blir seg å utføre gjenkorpets av trofaste bør ikke se bort fra

Kilder:

1 Aftenposten, v/

Den som har fått sin sak urettmessig henlagt er kommet i et avhengighetsforhold til påtalemakten. Han eller hun kan bli oppfordret til å yte gjentjenester under forskjellige former for press. Nærliggende er tysting og annen informasjons-virksomhet, men vedkommende kan også føle seg presset til å bistå i alvorligere saker som for eksempel å være vitne for påtalemyndigheten i straffesaker. Vi bør regne med at henleggelse av straffesaker blir brukt til å skape trofaste lydige tjenere som ikke kan unnså seg å utføre gjentjenester. Gjennom henleggelse er det mulig å skape hele korps av trofaste medarbeidere. Dette er kjente metoder i autoritære stater. Vi bør ikke se bort fra at tilsvarende forhold er under utvikling hos oss.

Kilder:

1 Aftenposten, v/ byrettdommer Kåre Lassen, 2. januar 1996.

19. INGEN KLAGEBEHANDLING

Departementsråden på statsministerens kontor opplyste at omadresseringen av klagen fra Kongen i statsråd til Justisdepartementet skjedde i henhold til Ot, prp. Nr. 53 (1983 - 84), side 152. Der heter det:

"Etter forslaget vil fornærmede ikke ha noe krav på å få eventuell klage behandlet av Kongen. Justisdepartementet har imidlertid adgang til å legge klagen frem for Kongen på samme måte som ellers når det klages over Riksadvokatens avgjørelser".

Justisdepartementet som hadde behandlet klagen tidligere skulle nå avgjøre om klagen skulle gå videre til Kongen i statsråd. I svarbrevet heter det:

"Det er etter fast praksis Justisdepartementet som vurderer om klager etter straffelovens § 56, 2. ledd skal fremmes for Kongen i statsråd. Praksis viser svært få eksempler på at departementet har fremmet slike saker. Justisdepartementets prinsipielle syn er å videreføre denne praksis. Det tilføyes at det aldri har forekommet at Kongen i statsråd har truffet en avgjørelse som innebærer en omgjøring av Riksadvokatens faglige beslutning. Etter en vurdering av denne saken finner departementet ikke tilstrekkelig grunn til å legge den frem for Kongen i statsråd. Med dette anser vi denne saken for ferdig behandlet."

Klagen var behandlet av avdelingsdirektøren i Justisdepartementets politiavdeling i samarbeide med en rådgiver og en saksbehandler. Det er for tiden disse tre som fungerer som rettsvesenets aller øverste ansvarlige ledere i stedet for som tidligere Kongen i statsråd.

I svarbrevet var lagt inn en benektbarhet, det vil si en mulighet til å fraskrive seg ansvaret for brevet. Det var gjort ved at selve brevet som vanlig var skrevet på

justisdepartementets papir med påtrykt hode. De tre underskrifter sto imidlertid øverst på et blankt ark uten sidetall, dato eller andre henvisninger som kunne knytte underskriftene til den første del av brevet hvor brevets innhold var skrevet. Etter at brevet var tatt ut av konvolutten var det ingen ting som knyttet de to arkene til hverandre.

I den dialog som fulgte med arbeiderpartiregjeringens justisminister Gerd-Liv Valla hevdet jeg den 4 august 1997:

*"Det er min m
avdeling er inh
statsråd skal be*

*Klagen angår
påtalemyndighet
politiet. Han kj
interesser vil k
upartiskhet. Jeg*

*Det er forurolig
etter en grundig
legges frem for*

*Som stats
trekker derfor
instans står bak
ønsker å hindre
Jeg har fulgt d
frem til Riksadv
ha begått straff
Arbeiderpartire*

*Finnes der noen
ligger til grunn
regjeringen om*

*Svar kom den 1
"Deres sak ble
sikte på eventu
gjort kjent med
det vil si at De
statsråd. Jeg vi
fremmet for Ko
i statsråd har
Riksadvokatens*

*Til Deres
bestemmelse i s
påklage Riksadv
trådte i kraft d
kommentarer fr*

"Det er min mening at avdelingsdirektøren i justisdepartementets politi-
avdeling er inhabil når det gjelder å avgjøre om min klage til Kongen i
statsråd skal behandles av regjeringen.

Klagen angår antatt korrupsjon og straffbare forhold innenfor politi- og
påtalemyndigheten. Avdelingsdirektøren har størstedelen av sitt liv arbeidet i
politiet. Han kjenner de fleste der. En avgjørelse som går imot politiets
interesser vil kunne få personlige følger for ham. Vi kan ikke ha tillit til hans
upartiskhet. Jeg krever ny uhildet behandling.

Det er foruroligende at De som statsråd og medlem av regjeringen sier at De
etter en grundig gjennomgåelse av saken ikke finner grunn til at den skal
legges frem for Kongen i statsråd.

Som statsråd uttaler De Dem vel som medlem av Regjeringen. Jeg
trekker derfor den slutning at det er Arbeiderpartiregjeringen som i siste
instans står bak henleggelsen av de i rapporten omtalte anmeldelser og derfor
ønsker å hindre at de blir behandlet på høyeste hold.

Jeg har fulgt disse henleggelsene gjennom påtalemyndighetens samtlige ledd
frem til Riksadvokaten. Jeg ser nå at beskyttelsen av de anmeldte som antas å
ha begått straffbare handlinger, også bifalles av Dem som representant for
Arbeiderpartiregjeringen.

F finnes der noen avtale mellom arbeiderpartiregjeringen og frimureriet som
ligger til grunn for de mange henleggelsene? Er Riksadvokaten instruert av
regjeringen om å henlegge anklager rettet mot frimurere?"

Svar kom den 19. aug. 1997:

"Deres sak ble i tråd med fast praksis behandlet av justisdepartementet med
sakte på eventuelt å fremme saken for Kongen i Statsråd. Som De tidligere er
gjort kjent med er det ikke noen formell klagerett over Riksadvokatens vedtak –
det vil si at De ikke har noe krav på å få Deres sak behandlet av Kongen i
statsråd. Jeg vil for øvrig peke på at det er svært få slike saker som er blitt
fremmet for Kongen i statsråd og at det ellers aldri har forekommet at Kongen
i statsråd har truffet en avgjørelse som innebærer en omgjøring av
Riksadvokatens faglige beslutning.

Til Deres informasjon nevner jeg dessuten at Stortinget har vedtatt en ny
bestemmelse i straffeloven, § 59a som innebærer at det nå ikke er adgang til å
påklage Riksadvokatens påtalevedtak til Kongen i Statsråd. Bestemmelsen
trådte i kraft den 1. november 1996. Forøvrig foranlediger Deres brev ingen
kommentarer fra min side".

En menneskerett

Å kunne klage på en rettslig avgjørelse og få klagen tilfredsstillende behandlet er en menneskerett. Ot. prp. nr. 53, 1983-84, begrenset klageretten. Den nye § 59a fra 1996 fjernet klageretten helt. Riksadvokaten har dermed blitt den suverene leder av påtalemyndigheten med bortimot diktatorisk makt. Vi har tatt to viktige skritt i retning av å forlate rettsstaten og å gjøre Norge til en autoritær stat.

Dette skjules av arbeiderpartiets ledere.

Gro Harlem Brundtland og Thorbjørn Jagland feilinformerer

Statsminister Thorbjørn Jagland skriver i Aftenposten, 3. okt. 1997:

"På Europarådets første toppmøte i 1993 foreslo (daværende statsminister) Gro Harlem Brundtland og hennes nederlandske kollega at Europarådet skulle etablere et system for å overvåke at medlemslandene levde opp til sine forpliktelser når det gjelder demokrati, rettsstatsprinsipper og menneskerettigheter. Norge har gått i bresjen for å få denne overvåkingsordningen til å fungere på en effektiv måte" ¹

Aftenposten melder videre 27. april 2000:

"FNs menneskerettskommisjon vedtok i går en resolusjon om å styrke beskyttelsen av menneskerettsforkjemperne over hele verden. Utenriksminister Thorbjørn Jagland hilser vedtaket velkommen og kaller det et gjennombrudd. I resolusjonen som ble fremmet av Norge, ber kommisjonen om at FN utnevner en spesialrepresentant som skal rette søkelyset på staters overgrep mot folk som arbeider for menneskeretter." ²

Hva mener Jagland med å arbeide for menneskerettigheter over hele verden, mens han samtidig, i Norge, fjerner en av menneskerettighets-kommisjonens viktigste prinsipper, retten til å klage på en rettslig avgjørelse.

Jaglands og Gro Harlem Brundtland fører oss bak lyset. Norge har under Arbeiderpartiet tapt en viktig menneskerettighet..

Kilder:

- 1 Aftenposten, 8. oktober 1997, innlegg av daværende statsminister Thorbjørn Jagland
- 2 Aftenpostens Aftenutgave, 27. april 2000, NTB.

20. TRIBUNAL

Den opprinnelige sakskompleks var for sine medlemmer sine ulydige og Den har infiltrert institusjoner delvis og andre som se konstitusjonelle av ledende byrå

Professor E

Professor Edva mitt arbeide. F innlegg i Berge

"Jeg er som fo av hjelp fra an stjer. Jeg har prosjekt som b hare interesse. Jeg ber alle s om å sende m

Professor Vo rettighetsdom justisdeparten klage til reg behandlet i erklærings

Professor Vo beslutningsm heller ikke ju Den f utsatt for, v frimurerorde rettsvesenet Den a avvisning av

20. TRIBUNALET I STRASBOURG

Den opprinnelige skiftetvisten var nå av underordnet betydning. Et alvorligere sakskompleks var kommet til syne: Deler av en privat forening, frimuteriet, som tar sine medlemmer i ed og som krever lydighet av sine medlemmer og truer sine ulydige og frafalne medlemmer med ritualmord, er blitt en maktfaktor. Den har infiltrert rettsvesenet, politi- og påtalemyndigheten og satt disse institusjoner delvis ut av funksjon. Organisasjonen beskytter egne medlemmer og andre som samarbeider med gruppen mot rettslig pågang. Dette konstitusjonelle avvik blir støttet og skjermet av ledende Arbeiderpartifolk og av ledende byråkrater.

Professor Edvard Vogt

Professor Edvard Vogt ved universitetet i Bergen har vært til stor hjelp under mitt arbeide. Han er en av våre fremste forkjempere for rettssikkerheten. I et innlegg i Bergens Tidende den 10. februar 1998 avslutter han med disse linjer:

"Jeg er som forsker opptatt av rettssikkerhetsproblemene, men jeg er avhengig av hjelp fra ansvarsbevisste ofre og vitner for å kunne kartlegge hva det er som skjer. Jeg har i mitt kontor ved det juridiske fakultet påbegynt et forskningsprosjekt som bl. a. søker å kartlegge og analysere rettsfornektelser. Jeg er ikke bare interessert i ekstreme tilfeller som tar form som regulære "justismord". Jeg ber alle som har konkrete og bevisbare opplysninger om rettsfornektelser om å sende meg deres skriftlige rapporter og dokumentasjoner."

Professor Vogt reiste, på mine vegne, sak mot Norge ved Menneskerettighetsdomstolen i Strasbourg i Frankrike. Han la til grunn at justisdepartementet i brev av 19. August 1997, definitivt hadde avvist min klage til regjeringen. Jeg ville følgelig ikke få min sak tilfredsstillende behandlet i noen rettsinstans. Dette er i strid med Menneskerettighetserklæringens artikkel 6.

Professor Vogt pekte på at Riksadvokaten i Norge hadde fått en innappellabel beslutningsmyndighet i strid med rettsstatens prinsipper. Intet politisk organ, heller ikke justisministeren kunne overprøve Riksadvokatens avgjørelser.

Den første serie av "justismord" (Miscarriage of Justice) jeg var blitt utsatt for, var forbundet med det faktum at motparten var medlem av frimurerordenen og at mange andre medlemmer av losjen på forskjellige trinn i rettsvesenet var involvert i ulovlige transaksjoner til fordel for sin losjebroder.

Den andre serien "justismord" kom som en uberettiget og ulovlig avvísning av mine anklager mot tidligere gjerningsmenn og hvor representanter

for påtalemakten lot seg involvere i ulovlige unnlatelser.

Professor Edvard Vogt avsluttet klagen med å kreve domstolens kjennelse for at jeg:

- 1) Var nektet rettferdig tilfredsstillende saksbehandling slik som beskrevet i artikkel 6 i den måte statens rettssystem fungerte under rettsaken om sin mors leilighet.
- 2) At min klage mot personer, ansvarlige for forsettlig ulovlig saksbehandling ikke ble rettferdig og tilfredsstillende behandlet, men ble med urett henlagt av påtalemyndigheten.
- 3) At det norske påtalesystem i virkeligheten er et ettledds domssystem uten reell appellmulighet, i den aktuelle sak ikke engang en formell mulighet for appell. The Tribunal of Human Rights i Strasbourg har tidligere kritisert det norske ettledds rettssystem i alvorlige kriminalsaker. Den samme krenkelse av artikkel 6 fortsetter allikevel uten forandring.

Tribunalet i Strasbourg av slo å behandle klagen med den tekniske begrunnelse at mitt krav mot den norske stat ikke var blitt behandlet av Høyesterett, som siste nasjonale rettsmiddel, men bare i de forvaltningsmessige klageinstanser opp til regjeringnivå. Så lenge staten, d v s påtalemyndighetens, unnlatelser av å forfølge de falske lojaliteter i domssystemet ikke er behandlet av domstolene like til Høyesterett, kan en slik sak ikke behandles i Strasbourg. Jeg måtte først anlegge sak mot den norske stat ved de ordinære domstoler, før jeg kunne gå videre til Strasbourg. Jeg har ikke resurser til å innlate meg på en så langvarig og kostbar prosess.

95 prosent av sakene som kommer inn til Strasbourg blir avvist på liknende grunnlag som skyldes at Tribunalet ikke har kapasitet til å behandle alle saker om statlige overgrep mot rettssikkerhets prinsippene. En stat, som ikke oppfyller menneske rettighetskrav kan på dette grunnlag føle seg relativt trygg mot å bli stillet til ansvar av et justisoffer med begrensede ressurser.

21. Å RE

Det suspekto jurid
første og eneste s
samhold og som h
Jeg kom
politikammer om
kammer.

Vi kjenner Johan
smed hadde begå
de hadde god b
heller burde stra
baker. Dommere

*"Thi kiender je
skiedte Mord m
ligesindede til*

De gjenlevende

Per Liland har
saken, hvor me
ha forstått at de

I februar 1995
og Lars-Jonas
gjenopptas. De
være begått av
13,5 millioner

Etterforskinge
18 personer v
tilbake til 195
snekka til St
bevegelser. E
Mennesker so
formodes å va
kjent Norges
ender i rom s
sekund i gje

21. Å RETTE BAKER FOR SMED

Det suspekke juridiske miljø i Fredrikstad vakte min interesse. Var jeg den første og eneste som hadde vært utsatt for frimurerbrødrenes lojalitet og samhold og som hadde fått oppleve deres underlige form for rettsoppfatning?

Jeg kom over Liland-saken som ble etterforsket av Fredrikstad politikammer omkring 10 år før min egen sak var fremme i den samme politikkammer.

Vi kjenner Johan Herman Wessels dikt "*Smeden og Bageren*" fra 1787. Byens smed hadde begått et mord og skulle henrettes. Mange syntes det var synd fordi de hadde god bruk for byens eneste smed. Da sto en frem og mente at man heller burde straffe den ene av byens to bakere. De kunne klare seg godt med en baker. Dommeren fant dette rimelig og avsa følgende dom:

"Thi kiender jeg for Ret: Den eldste Bager skal undgielde det, Og for det skiedte Mord med Liv for Liv bør bøde, Til velfortiente Straf for sig, Og ligesindede til Avsky og til Skræk."

De gjenlevende var tilfreds med dommen.

Per Liland har sonet 13 1/2 års fengsel for et dobbelt mord. De som deltok i saken, hvor medlemmer av den lokale frimurerlosje spilte viktige roller, burde ha forstått at de begikk justismord.

I februar 1995 avsa de tre lagdommere, Hans Petter Lundgaard, Einar M. Olsen og Lars-Jonas Nygård, kjennelse for at Liland-saken fra 1970 skulle gjenopptas. De tre dommere erklærte at de såkalte øksedrapene ikke kunne være begått av Per Liland. Per Liland ble frikjent. Han fikk en erstatning på 13,5 millioner kroner.

Etterforskningen ble aldri rettet mot Stepper'n som var implisert i forhold hvor 18 personer var blitt drept eller var forsvunnet. Liland-saken har sine røtter tilbake til 1950 - 1960-årene, den gang det begynte å forsvinne mennesker fra snekka til Stepper'n. Han fikk sitt klengenavn på grunn av sine urolige bevegelser. Han sto sjelden stille, men stegpet rundt og skyggebokset. Mennesker som hadde vært ombord hos ham ble funnet druknet, andre formodes å være tatt av strømmen i Glomma og er ført til havs. Glomma er som kjent Norges største elv. Den renner forbi Fredrikstad, passerer Hvalerøyene og ender i rom sjø i ytre Oslofjord, Den fører med seg 700 kubikkmeter vann hvert sekund i gjennomsnitt og tre - fire ganger dette i flomtiden. Et lik som blir

sluppet utenfor Fredrikstad vil i løpet av 24 timer ha drevet inn i havstrømmen som beveger seg utenfor kysten. Frem til 1969 var det blitt registrert 18 slike dødsfall. Folk snakket om det. Også politiet diskuterte dødsfallene. En av politifolkene fra den tiden uttalte i et intervju med journalist og reporter Tore Sandberg :

"Vi satt ofte på jobben og diskuterte begivenhetene omkring Stepper'n og hans båt. Det var et fuktig alkoholmiljø. Når vi hørte at det var skjedd noe, sa vi ofte at det var deilig å bli kvitt enda en av disse lasaronene. Nå hadde elva tatt en til, gudskjelov".

Tore Sandberg: *"Men hvorfor ble det aldri gjort noe med Stepper'n?"*

"Vi kan jo ikke gjøre noe uten bevis. Dette var jo i et fyllemiljø hvor folk lett kunne tippe overbord". 1

Den 30. oktober 1964 fikk politiet bevis. Stepper'n skal ha slått en kvinne ved navn Gunvor med en åre etter at hun var falt i vannet. Hun omkom. Gunvors venninne Anna sto sammen med John Larsen og så at Gunvor ble slått. John gikk i vannet for å redde henne, men hun drev av. John hadde også drukket for mye. Anna løp til nærmeste telefon, ringte til politiet og anmeldte Stepper'n for mord.

Fra 11. januar til 3. februar 1965 ble det holdt 6 rettsmøter. Hr advokat Henrik Eriksen som hadde X grad i St. Johanneslogen St. Magnus i Fredrikstad var forsvarer for Stepper'n. Det kan ikke ha vært stor uenighet mellom politiet og forsvareren. Eriksens honorar var på 780 kroner hvilket neppe dekket mer enn to timers arbeide. Mordanklagene ble henlagt uten forføyninger mot Stepper'n. Stepper'n truet den gang med å drepe Anna. Hun tok trusselen alvorlig og flyktet til ukjent sted i Sverige hvor hun har bodd siden. John Larsen, som hadde sett Gunvor bli slått av Stepper'n, var den ene av de to som ble funnet drept med øks i desember 1969. En rød tråd går gjennom dette: Morderen dreper den som kan felle ham.

Lege Mikael Frestad som hadde VIII grad i den lokale frimurerlosje kom til åstedet ved 14-tiden den 24. Desember. Han fant John Larsen og Håkon Edvard Johansen ille tilredt av øksehugg. Han fastslo at likene var kalde og antok at døden var inntrådt sent på kvelden den 23. eller i løpet av natten til 24. desember 1969, 8 til 12 timer før undersøkelsen fant sted.

Politiadjutant Håkon Strømsæther ble oppnevnt som ansvarlig leder for etterforskningen. Han hadde den gang IX grad i den lokale losje hvor han

fungerte som "legendariske for Jahrmann selv to kunne foreta seg personlige hensyn

Ved 11 tiden d eksportøl for å fe sagt at han h etterforskningen. måneder var det både 23 og 24 de

Nå ble den anta desember på e Flyttingen ble b "celleinnvekst va

Siden ce påsto påtalemy tidligere enn hit

Politiet denne sakkyndi noen hadde sett etter at de ifølg overkjørt av en støtte seg til bil Andre vitner, d eller sett menne desember. Noe Ingen av dem som passet inn

En mat litiets beslagra

"B3b Matvare O Larsen 23/1 B3."

Dette rettsaken. Und svunnet. Påtal

fungerte som "Taler". Det vanlige i mordsaker den gang var at den legendariske formannen i Mordkommisjonen, politiavdelingssjef Rolf Harry Jahrmann selv tok kommandoen. Han sto utenfor det lokale sosiale miljø. Han kunne foreta seg det etterforskningen måtte kreve uten å la seg lede av personlige hensyn.

Ved 11 tiden den 24. desember kom Stepper'n til åstedet med en kasse eksportøl for å feire jul. Han ble arrestert, men ble sluppet ut neste dag. Det ble sagt at han hadde sitt alibi i orden. Senere ble han holdt utenfor etterforskningen. Politiet konsentrerte etterforskningen om Per Liland. Etter tre måneder var det ikke funnet holdbare bevis mot ham. Liland hadde alibi for både 23 og 24 desember.

Nå ble den antatte drapsdagen flyttet fra natten til 24. desember til den 22. desember på ettermiddagen. For denne dagen hadde Liland ikke alibi. Flyttingen ble begrunnet med en setning i obduksjonsrapporten der det het at "celleinnvekst var oppstått" Dette var "konstatert" uten bruk av mikroskop.

Siden celleinnvekst oppstår tidligst tolv timer etter at skaden er påført, påsto påtalemyndigheten at tidspunktet for skadetilføyelsen måtte være tidligere enn hittil antatt, for eksempel allerede den 22. desember.

Politiet og senere aktor, statsadvokat Håkon Wiker mente som følge av denne sakkyndige uttalelse at det var riktig å se bort fra endel vitner hvorav noen hadde sett de drepte fullt levende i Fredrikstad og på drapsstedet dagen etter at de ifølge aktor skulle vært døde. John Larsen selv var nær ved å bli overkjørt av en folkevogn ved "Det Glade Hjørne", han ravet ut i gata og måtte støtte seg til bilens frontrute. Sånt gjør ikke en mann som er avgått ved døden. Andre vitner, det var i alt 20 av dem, var personer som hadde hørt stemmer eller sett mennesker gå ut og inn hos John Larsen til langt ut på natten den 23 desember. Noen av disse vitnene var blitt avvist da de meldte seg for politiet. Ingen av dem ble innkalt til lagmannsretten. Påtalemyndigheten valgte vitner som passet inn i sin konstruksjon.

En matrekvisisjon spiller en viktig rolle. Den er registrert i Kriminalpolitiets beslagsrapport:

"B3b Matvare rekvisisjon nr. 121013 til DOMUS, pålydende kr 65,- til John O Larsen 23/12 -69 av Fredrikstad Sosialkontor, sikret fra høyre baklomme i B3."

Dette dokument kunne frikjent Liland, men det nevnes ikke under rettsaken. Under den siste gjenopptagelsesbegjæringen var rekvisisjonen forsvunnet. Påtalemyndigheten tok kontakt med tidligere KRIPOS-etterforsker

Gudmund Restad som opplyste at både datoen og rekvisisjons-nummeret i beslagsrapporten måtte være feilskrift Det skulle ha stått 22. desember og rekvisisjonsnummeret skulle være 121031, sier han. I Restads egne papirer var rettelsen gjennomført med blyant. 8

Hvorfor skulle datoen i beslagsrapporten endres fra den 23. desember til den 22. desember? Var det for å bevise at det var riktig å flytte drapsdagen fra den 23. desember om kvelden til den 22. desember? Hvorfor forsvinner rekvisisjonen som er et bevis for Lilands uskyld? Rekvisisjonen er også et bevis for at påtalemyndigheten har forfalsket et dokument og begått justismord.

Håkon Edvard Johansen ble funnet med nevene fulle av hår. sannsynligvis hadde han grepet morderen i håret like før han ble drept. Hårprøver til sammenlikning ble tatt av John, Håkon og av Per Liland, men ikke av Stepper'n. Sammen-likningen var negativ.

Når det har vært mulig å trekke frem disse detaljer skyldes det i første rekke to personer: Sten og Vibeke Ekroth. Vi er dem takk skyldig. De forsto tidlig den urett som Liland var utsatt for, og har utrettelig registrert alt som kunne være av interesse for å bringe klarhet i øksemord-saken. De har ytet mange års arbeide uten vederlag. Paret har intervjuet mer enn 100 impliserte personer, tatt intervjuene opp på lydband, selv rettsforhandlingene finnes på band. Deretter har de renskrevet båndene og satt materialet inn i sin rette sammenheng. Arbeidet er formet som et brev. Det er på 1 730 sider, vekt 9,7 kg. Det beskriver alt som er skjedd i forbindelse med Liland-saken, et enestående dokument i norsk rettshistorie. 2

Forfatteren og dikteren André Bjerke kom over Ekroths materiale tidlig i 1980-årene. Han begynte å skrive en bok om de han antok var et justismord. André Bjerke døde før han fikk fullført boken. Hans notater ble renskrevet og utgitt i 1993 av Lars Tore By med tittelen "*Øksemord, Justismord*". 3

Ekroth utga i 1991 et resyme av sitt 1 730 sider lange brev i "*Jule-morden i Lille Helvete*". 4

Senere kom journalisten og reporteren Tore Sandberg til å interessere seg for Ekroths materiale. Han etterprøvde Ekroths påstander og laget nye bevisopptak på video. Sandberg utga i 1992 boka "*Øksedrapene i Lille Helvete*" 1 Det er i hovedsak fra Tore Sandberg bok jeg har hentet stoffet til nærværende beretning.

Det er viktig å h
saker de brenner
støpning.
La oss først høre

"Du kan si hva
for å mangle fan
som rettslokale
utmerket. Det f
Nordhus kjempe

Det var
somhet, ja, de s
som satt hånd i
motetrenden i
genser/skjørteke

Slik bes
værelse i Eidsiv

"Det var nok i
ledsagerske sat
kortkorte lærko

Mens alle var
registrerte inn
den begikk Ste
opptager konti

Forhandlingen
Pussycats man

Øksemordet i
Vibeke Ekroth
livstidsdomme

"Det är för jä
plötsligt tio.
justismord"
Så snur han se
og sier:

"Och det finn

Det er viktig å ha uavhengige og våkne journalister som er villige til å ta opp saker de brenner for. Når rettsvesen og politi svikter trenger vi mange av denne støpning.

La oss først høre hva Tore Sandberg sier om ekteparet Ekroth:

"Du kan si hva du vil om Sten og Vibeke, men du kan vanskelig beskyldes dem for å mangle fantasi og pågangsmot. Ei heller når det gjaldt et så lite problem som rettslokalets stengte inngangsdører. Et åpent kjellervindu egnet seg utmerket. Det førte det lille følget inn til det aller helligste - der hvor Alf Nordhus kjempet sin kamp om sin klients videre livsskjebne.

Det var ikke fritt for at de nyankomne raskt vakte en smule oppmerksomhet, ja, de stakk seg bokstavelig ut fra mengden. Det norsk-svenske paret som satt hånd i hånd og fulgte rettsaken matchet ikke helt den dominerende motetrenden i Sarpsborg og Fredrikstad på den tiden. Ja, om Vibekes genser/skjørtekant gikk over eller under trusekanten, var ikke godt å si.

Slik beskrev VG s utsendte medarbeider de nye tilhørernes tilstedeværelse i Eidsivating lagmannsrett:

"Det var nok ikke bare tiltaltes skyld og uskyld som ble vurdert mens Ekroths ledsagerske satt som et distraherende blikkfang på første benk - iført det mest kortkorte lærkorte som visstnok er vist på åpen gate i Sarpsborg."

Mens alle var oppmerksomme på hvor Vibeke satt, var det ingen som registrerte innholdet av den lille kofferten Sten alltid bar med se ved hjelp av den begikk Sten i virkeligheten et lovbrudd. Inne i kofferten surret en bånd opptager kontinuerlig."

Forhandlingene i Eidsivating lagmannsrett ble ord for ord tatt opp av *"The Pussycats manager"*.

Øksemordet i Fredrikstad kunne vært det perfekte justismord om ikke Sten og Vibeke Ekroth hadde grepet inn. De pekte på åpenbare feilslutninger. Da livstidsdommen falt uttalte Sten i lagretten:

"Det är för jävligt. För en timme sen fanns här ingen mördare Nu finns det plötsligt tio. Och det är de jävligast tänkbare mord dom har begått-justismord"

Så snur han seg motpolitimannen - mot Gudmund Restad og sier:

"Och det finns fullt av medhjälpare till mordet här också."

Lagmann Hans Østgaard fikk høre om uttalelsen. Han truet med å ta opp spørsmålet om å utvise Ekroth for åpen rett. Sten og Vibeke forlot da salen frivillig.

Men klarte de å endre dommen, eller få saken gjenopptatt? Nei, det gikk 20 år før deres arbeid fikk gjennomslag. De ble skjøvet tilside, fortiet og forfulgt. Ekroth forsøkte å komme i kontakt med Riksadvokat Dorenfelt og statsadvokat Elg Elgesem. Han trodde formodentlig at det rette ville være å la en overordnet instans bli kjent med stoffet. Han ble avvist hos begge. Det var Riksadvokat Dorenfeldt selv, den overordnede leder, som sto bak Liland-saken. For ham var Ekroth et forstyrrende element. Den 19. mai 1972 utvirket statsadvokat Håkon Wiker at Oslo politikammer bortviste Sten Ekroth fra Riket. Han er visstnok den eneste svenske som er blitt utvist fra Norge etter 1905.

Per Liland begjærte saken gjenopptatt både i 1972 og i 1974. En gjenopptakelse ville sette påtalemyndigheten i et uheldig lys. Det ville også med stor sannsynlighet trekke Stepper'n inn som en mulig morder. I de år som fulgte ble det kjempet innbitt fra påtalemyndighetens side for å hindre en gjenopptakelse.

Tormod Vik var et viktig vitne. Han var leieboer hos Stepper'n. Vik hadde observert at Stepper'n hadde blodig skjorte morgenen etter at mordene var begått. Han opplyste dettetil politiet den 9. januar 1970.

Vik hadde også laget en navneliste over de som hadde druknet eller forsvunnet i forbindelse med Stepper'ns båtturer. Listen inneholdt 18 navn.

Vik følte seg utrygg. Han skrev til politiet og ba om beskyttelse:

"Jeg håper det snart blir gjort noe for det ser ut som det er meg han skal ha av veien nå, han må enten slå med øks eller hammer. Jeg synes det blir værre og værre. Å bli øksehugget ønsker jeg ikke da øksemorderen er utenfor mine vegger til stadighet."

Da gjenopptakelsesbegjæringen ble behandlet var dette nye momenter som ikke var tatt med i straffesaken mot Liland. Det ville være en selvfølge at politifullmektig Mjaaland tok disse nye momenter i betraktning. Det ville nødvendigvis føre til at hun måtte anbefale gjenopptakelse.

Tross dette heter det i hennes innstilling til Eidsivating Statsadvokat-embete:

"Som konklusjon tillater jeg meg å anføre at det ikke er fremkommet nye opplysninger som isolert sett eller sett i sammenheng med de bevis og

*kjennsgjerninger som
frifinnelse eller anvendelse
Det kan videre opplys*

*Mjaalands vurdering
år.*

*Påstanden om at T
holdbar. Undersøkel
Tore Sandberg, viser
Det må Mjaaland se
Zwart om en uttalels
Zwart skrev*

*De siste årene har
på en mann som har
Dette har k
realiteten i disse be
og svevende. Han
foreløpig anbefalt
Sentral Sykehuset."*

*Per Liland hadde
erklæring fra pro
Christian F. Lindb
var mulig å foreta
desember til den 2*

*Denne erk
Høyesterettsadvok
denne kopi som f
Per Liland døde o
vel 13 år i fengse
Hr. advokatene O*

*"For oss som fo
representere Per*

*Vi lyser fr
den sak som for
tragedie for nor
tvilens betydning
skråsikkerhet.*

*kjennsgjæringer som forelå under hovedforhandlingene er egnet til å bevirke frifinnelse eller anvendelse av mildere straffebestemmelser ...
Det kan videre opplyses at Tormod Vik er erklært sinnsyk "*

Mjaalands vurdering ga Per Liland et forlenget fengselsopphold på kanskje 10 år.

Påstanden om at Tormod Vik er erklært sinnsyk har vist seg ikke å være holdbar. Undersøkelser foretatt av Vibeke og Sten Ekroth, senere gjentatt av Tore Sandberg, viser at ingen lege har behandlet Tormod Vik for sinnsykdom. Det må Mjaaland selv ha vært klar over siden hun ba en av sine bekjente, lege Zwart om en uttalelse. Hun var bedriftslege der hvor Vik arbeidet.

Zwart skrev følgende om Tormod Vik:

De siste årene har han følt seg tiltagende nervøs. Han plages også av tanken på en mann som han sier er innblandet i en mordsak.

Dette har han gått til politiet med. Jeg vil ikke gå nærmere inn på realiteten i disse beskyldningene, men de virker umiddelbart sterkt paranoide og svevende. Han føler seg også forfulgt på andre områder og jeg har foreløpig anbefalt ham innleggelse og behandling på psykiatrisk avd. ved Sentral Sykehuset."

Per Liland hadde en ny mulighet til å få sin sak gjenopptatt i 1982. En erklæring fra professor Ansgar Torvik og spesiallege, senere professor Christian F. Lindboe ved rettsmedisinsk institutt, konkluderte med at det ikke var mulig å foreta en tilbakedatering av drapstidspunktet fra den 23. eller 24. desember til den 22. desember.

Denne erklæringen ble ikke brakt videre. I 1992 ble den makulert. Høyesterettsadvokat Ole Chr. Bae skaffet en kopi av erklæringen og det var denne kopi som førte til gjenopptakelse og til frifinnelse den 29. April 1994. Per Liland døde den 19. desember 1996. Han fikk leve i 2 år som frikjent etter vel 13 år i fengsel og 10 år under sikring. I en nekrolog i Aftenposten skriver Hr. advokatene Ole Jacob Bae og Cato Schiøtz:

"For oss som forsvarere var det et menneskelig og faglig privilegium å få representere Per Liland.

Vi lyser fred over hans minne. Samtidig skal det aldri lyses fred over den sak som for alltid vil bære hans navn, og som representerer en uendelig tragedie for norsk rettsikkerhet, en nødvendig og uhyre sterk påminnelse om tvilens betydning og en knusende dom over malplassert vitenskapelig skråsikkerhet.

Og denne konklusjon skal aldri utfordres av noen begjæring om gjenopptagelse " 6

Nye spørsmål

Hvorfor gikk politiet så sterkt inn for å føre bevis mot Liland, på samme tid som de unnlot å etterforske Stepper'n? Johan Hermann Wessel peker på nytteaspektet. Liland var blitt innbrakt og satt i fyllearest utallige ganger. Stepper'n lettet arbeidet for politiet. Han sparte samfunnet for sosialutgifter. Han fikk fritt utvikle sine abnorme tilbøyeligheter.

Stepper'n var tyster, han hadde samarbeidet med politiet helt fra 1950-årene. Det er lite sannsynlig at politiet ville ta den ulempe som lå i å skape et "justismord" for å ivareta en tyster eller for å kvitte seg med noen alkoholikere. Det må ligge mer betydningsfulle ting bak, noe som kunne gi Stepper'n makt og krav på beskyttelse.

Helt fra 1950-årene hadde vi mer enn tusen unge aktive menn tilsluttet Stay-Behind. De drev kamptrening. De lærte å slå ned og drepe hurtig og effektivt. De satt på hemmelige sensitive opplysninger som for enhver pris ikke måtte komme ut. Stay-behind medlemmer ble ganske sikkert beskyttet i likhet med andre mektige personer i makthierarkiet, som jeg har beskrevet i tidligere kapitler.

Tilhørte Stepper'n Stay Behind?

Hadde Liland og Strømsæther et uoppgjort mellomværende fra krigens dager? Strømsæther var kjent for at han kjørte flykninger til sverisegrensen med politibil.

Liland tilhørte en nazifamilie som kunne skape frykt i flykningkretser bare ved sitt nærvær. Fiendskapet mellom disse grupper gikk ove alle grenser.

Riksadvokat Dorenfelt

Som leder av påtalemyndigheten var Riksadvokat Dorenfelt ansvarlig for Liland-saken. Hvis han skulle bli tvunget til å ta standpunkt til Ekroths-parets dokumentasjoner ville han sannsynligvis bli tvunget til å gjenoppta saken.. Ved å utvise Ekroth fra landet satte Dorenfelt en stopper for hans virksomhet Norge, men selvfølgelig ikke for hva Ekroth ville foreta seg i Sverige. Dorenfeldt skrev 6. april 1972, til sin svenske kollega og venn, Holger Romander og gjorde ham oppmerksom på at den svenske statsborger han hadde utvist fra Norge hadde planer om å utgi en bok om Liland-saken. Dorenfelt ba den svenske riksadvokaten undersøke om boken kunne inneholde noe straffbart.⁷Dorenfeldt hadde en tilsynelatende passiv rolle i Liland-saken. I

Torgersen-saken
det kan ha vært l

Liland-saken og
mønster. Dorenf
begge saker. Det
som tilhører vår
som kan ta de
gjenopptagelse v
justismord og få

Kilder:

- 1 Tore Sar
- Oslo, 19
- 2 Sten Ek
- 3 Lars To
- 4 Sten Ek
- 5 Frode S
- 6 *Aftenpo*
- 7 Magnus
- 8 Opplysn
- Moss, S

Torgersen-saken som er den andre store mordsaken hvor vi har mistanke om at det kan ha vært lagt opp til "justismord", var Dorenfeldt aktor.

Liland-saken og Torgersen-saken har mye til felles. De er utviklet etter samme mønster. Dorenfeldt og medlemmer av frimurerordenen spiller sentrale roller i begge saker. Det synes ikke å være grenser for hvilken beskyttelse den oppnår som tilhører vår nye maktelite, eller hvor viktig det er å finne en stedfortreder som kan ta deres straff. De anstrengelser som er gjort for å hindre gjenopptagelse viser hvor viktig det er for myndighetene å få gjennomføre sine justismord og få publikum til å akseptere den dom som er avsagt.

Kilder:

- 1 Tore Sandberg, *Øksedrapene i Lille Helvete*, Hjemmets Forlag, Oslo, 1992.
- 2 Sten Ekroth, *Pusselspel*, 1971, 1730 sider dokumentasjon.
- 3 Lars Tore Bø, *Øksmord, Justismord*, J. W. Cappelen 1993.
- 4 Sten Ekroth, *Julmorden i Lille Helvete*. 1991.
- 5 Frode Sætran. *Aftenposten*, 4. august 1995,
- 6 *Aftenposten*, 23. desember. 1996.
- 7 Magnus Marsdal, *Klassekampen*, 6. desember 1997.
- 8 Opplysningene om matvarerekvisisjonen er hentet fra Erling Moss, *Saken Per Liland*, side 331, Pax Forlag A/S, Oslo, 1997.

22. TORGERSEN - SAKEN

Fredrik Fasting Torgersen ble arrestert for sykkeltyveri nærheten av Østbanestasjonen i desember 1957. Han ble brakt til Rådhusgata politistasjon for å forklare seg om sykkelen som var for liten for ham, politiet mente den kunne ikke til høre ham. Mens han var på politistasjonen kom melding om brann i Skippergata 6b. Brannvesenet rykket ut og fant den drepte tenåringen.

Da politiet kom til åstedet måtte de "beordre vekk sivile personer som oppholdt seg i gården". 1 Ingen kom i tanker om at en av de som ble beordret vekk kunne være drapsmannen som hadde vært hjemme og vasket seg, skiftet klær, hentet fyrstikker og gått til bake for å sette fyr på åstedet, nøyaktig det samme som politiet fra nå av mistenkte Torgersen for, han var blitt stoppet og arrestert noe tidligere, fire kvartaler lenger borte.

Etterforskingen ble ledet av politifullmektig Thorolf Haukenæs som noen år senere, i matrikkelen for 1972, hadde I grad i St. Johanneslogen St. Olaus til den hvite Leopard. 2 Haukenæs. ble senere forfremmet til byråsjef i statens utlending-kontor.

Den rettslige forundersøkelsen ble ledet av dommer Petter Koren som senere ble justisminister og fylkesmann. Han hadde i 1972 X grad i losje nr 8. Koren var også dommer da straffesaken mot Torgersen kom for retten.

Det som er bemerkelsesverdig i saken mot Torgersen er den hets som ble rettet mot ham. Allerede et par dager etter arrestasjonen ble han utpekt som mistenkt med bilde i avisen. Vel var det et grufullt drap, men på dette tidspunkt hadde politiet ikke noe som helst på Torgersen. En hatefull stemning mot ham ble pisket opp av pressen. Torgersen ble fremstilt som et umenneske. Det ble arrangert en demonstrasjon mot ham utenfor rettslokalet. En kvinne skrek hysterisk at: "Torgersen måtte bli dømt uansett om han var skyldig eller ikke", hva hun måtte mene med det. Selv statsadvokat L. J. Dorenfelt som var aktor var trukket inn i denne hets, han uttalte i retten mens saken ennå var under behandling, at en forbryter som Torgersen, "aldri måtte få slippe ut blant folk". Det fikk han heller ikke på mange år. Torgersen ble dømt til livsvarig fengsel og 10 års sikring. Han søkte aldri om benådning. Mennesker som er uskyldig dømt har ikke noe å søke benådning for. Derimot har han arbeidet uavbrutt for å få saken gjenopptatt.

Voldsom kritikk mot politiet

Mange stilte seg kritisk til påtalemyndighetens arbeide. I løpet av noen år oppsto noe henimot en folkebevegelse mot påtalemyndigheten og dommen.

Forfatteren Jens Bjørnebo skrev boken "Politi og anarki". Her tok han også opp voldtektforsøket Torgersen var blitt dømt til 3 års fengsel for. Bjørnebo skrev skuespillet "Tilfellet Torgersen", som ble oppført av en

amatørgruppe. Bjørnebo skrev boken om justismord. Han gikk inn på saken. Han skrev om Bjørnebo skrev artikkelen om tvilsomme rettstilstander.

Vi tar et sides

Høyesterettsadvokaten påtalemyndigheten og påtalemyndigheten.

"Det er ikke noen senere manglende bakgrun i en bevis holdes utenfor saken etterforskningsleder meget alvorlige saken Fredrikstad politiet anta at også embets utgangspunktet fra tredjeperson som politiet/påtalemyndigheten forsterket ved at lovbrudd hos de om Liland bevisst gikk

Når det gjelder temenn skulle gjøres ningen som grunn

Høyesterettsadvokaten av disse linjene med Jens Bjørnebo forhold han faktisk skadelige kriminelle påtalemyndigheten

Torgersen-saken rettssystemet gjord på rettssystemets saken som jeg v forsvaret har fått

amatørgruppe. Bjørnebo betraktet begge dommene mot Torgersen som justismord. Han gikk hardt ut mot statsadvokat Dorenfelt som var aktor i begge saker. Han skrev hvitbok til Stortingets justiskomite. Han klaget til regjeringen. Bjørnebo skrev artikler til pressen og holdt foredrag om Torgersen-saken og de tvilsomme rettstilstander vi hadde i landet.

Vi tar et sidesprang

Høyesterettsadvokat Hans Flock ledet utvalget som gransket politi- og påtalemyndighetens befatning med Liland-saken: Flock sto åpenbart på påtalemyndighetens side. Han rapporterte:

"Det er ikke noen holdepunkter for å anta at løslatelsen av Stepper'n og den senere manglende interesse for etterforskning rettet mot ham hadde sin bakgrunn i en bevisst holdning om at Stepper'n av en eller annen grunn måtte holdes utenfor saken. Dersom dette var tilfelle måtte nødvendigvis KRIPOS etterforskningsledelse ha vært delaktig i dette. Det ville i så fall være tale om meget alvorlige straffbare handlinger begått av en rekke tjenestemenn ved Fredrikstad politikammer og ved KRIPOS. Det måtte i tilfelle være grunn til å anta at også embetsmenn i påtalemyndigheten kunne ha vært innblandet. I utgangspunktet fremstår en slik dekkaksjon til skade for en antatt uskyldig tredjeperson som lite sannsynlig, ikke minst dersom den involverte personer i politi/påtalemyndighet på uavhengige nivåer. Dette inntrykket blir ytterligere forsterket ved at politi/påtalemyndighet skulle ha oppnådd støtte for sine lovbrudd hos de oppnevnte medisinske sakkyndiger, ved at disse til skade for Liland bevisst gikk på akkord med sin faglige overbevisning...."

Når det heller ikke foreligger noen påviselig grunn til at disse tjenestemenn skulle gjøre seg skyldig i slike alvorlige lovbrudd, fremstår antydningen som grunnløs." 3

Høyesterettsadvokat Hans Flock beskriver det norske rettssystem slik forfatteren av disse linjer selv har opplevd det, noe som også er i overensstemmelse med Jens Bjørnebos beskrivelse. Skulle Flock trekke sin konklusjon ut fra de forhold han faktisk beskriver, måtte den munne ut i at våre farligste og mest skadelige kriminelle er å finne innenfor rettsvesenet, politi- og påtalemyndigheten, som har fått i oppgave å ivareta politiske interesser.

Torgersen-saken var den første større alvorlige sak hvor et pervertert rettssystem gjorde seg gjeldende. Den kom på en tid da publikum hadde stor tro på rettssystemets fortreffelighet. Dette syn har endret seg. I Birgitte Tengs-saken som jeg vil gi et bilde av, har mistillit til politiets arbeid gjort at forsvaret har fått penger av staten for å drive egen etterforskning, i tillegg til

den politiet utfører. Det er også innført et toledds rettssystem for alvorlige straffesaker, hvor avgjørelsen i by/herredsrett kan ankes til lagmannsrett for ny behandling.

Det vil være nyttig å ha disse betraktninger for øyet under studiet av Torgersen-saken.

En kamp om indisier

I Torgersen-saken satt politiet på 4 indisier som påtalemyndigheten mente kunne knytte Torgersen til mordstedet. Indisiene var både tvilsomme og ikke mange nok til med sikkerhet å kunne føre til fellende dom. Torgersens klær gjennomgikk en nitid vitenskapelig undersøkelse uten at det kunne påvises funn som korresponderende med avdødes klær. Heller ikke hår som ble funnet på den avdødes klær kunne tilbakeføres til Torgersen. Det var ikke kloremarker hos avdøde. Siden Torgersen hadde lange negler som sannsynligvis ville ha avsatt merker, lot Torgersen hendene sine med de lange neglene fotografere. Dette foto viste politi-fullmektig Haukenæs frem til et lagrettsmedlem og noen journalister mens rettsforhandlingene pågikk, men utenfor retten. På bildet var det kommet noen flekker som kunne se ut som blod på fingrene. Bildet ble slått opp på første side i Dagbladet. I teksten under ble det antydnet at blod på fingrene spilte en rolle i saken.

Haukenæs kunne ikke gå til dette skritt uten på forhånd å ha klarert episoden med sin overordnede, X grads frimurer, dommer og etterforskningsleder, Petter Koren. Det kan derfor være dommeren som ønsket å påvirke publikum på en usaklig måte ved å misbruke det omtalte foto. For Torgersen må episoden ha virket som et slag under beltet.

Gåtens nøkkel

Midt under rettsforhandlingene, kommer et øyenvitne inn i rettssalen, nettopp den mann påtalemyndigheten hadde behov for. Vitnet sier han så Torgersen, som han kjente, komme ut av Skippergata 6b på høyre siden av gaten, med sykkel, mornatten. Han så på klokka som viste 02:00. Noe senere oppdaget han at klokken gikk nesten en time for fort. Han kunne da regne ut og med sikkerhet fastslå at han hadde sett Torgersen 10 minutter før kl. 1, kl. 00:50. Dette passet forbausende godt fordi Torgersen ble arrestert nøyaktig kl. 00:58, noe som var kjent fra pressen. Statsadvokat Dorenfeldt, karakteriserte dette vitne som "gåtens nøkkel". I dette uttrykk ligger at statsadvokaten selv erkjenner at gåten ikke var løst, med de indisier påtalemyndigheten hadde.

Dette vitnet sa at han hadde sett Torgersen gå ut av porten på høyre side av Skippergata. Nr. 6b ligger imidlertid på venstre side. Tilskuere, juridiske studenter, som fulgte saken, gjorde retten oppmerksom på dette. Retten dro på åstedsbefaring. De fant at 6b var på venstre side av Skippergata,

men at det stod nr. 6
9 tall som var snudd
av porten til Skipper
Statsadvokat Doren
sin innenfor porten
drapsstedet med fyr
han hentet sykkel
passerte ganske nær
Torgersen.

Mens rettsaken en
den 2. juni og rett
fullt mulig at vitne
kan ha gått til Sk
1958 mens saken
vitne for politiet.
troverdighet på p
kom det frem at v
rømt eller på per
under avhøret.

Torgersen
vitnet falsk. Det
følelser. Dette b
voldelig. Vitnet h
forklaring i rett
egne interesser
fengselet. Etter
falsk forklaring
uttalelsene tilba

Av strafferegis
reststraff på 1
20. januar 19
Fengselsstyret
av domstolene

Justis
Bergersen, ha
1960 innvilg
fullmakt til å
om at Berge
Magne Jetne

men at det stod nr. 6 ved porten på høyre side, tvers over gata 6 tallet der var et 9 tall som var snudd på hodet. Vitnet hadde således sett Torgersen komme ut av porten til Skippergata 9, ikke fra drapstedet som var på motsatt side av gata. Statsadvokat Dorenfelt endret nå påstanden til at Torgersen hadde satt sykkelen sin innenfor porten i nr. 9, mens han selv gikk over gaten til nr 6b, satte fyr på drapsstedet med fyrstikker han hadde hentet hjemme på Lille Tøyen, hvoretter han hentet sykkelen i nr. 9 og kom ut akkurat da vitnet gikk forbi. Torgersen passerte ganske nær ham, men på en slik måte at vitnet ikke ble i gjenkjent av Torgersen.

Mens rettsaken ennå pågikk ble det brakt på det rene at skiltet var blitt snudd den 2. juni og rettet tilbake slik det skulle stå den 6. juni 1958. Det er således fullt mulig at vitnet kan ha lest referater i pressen hvor nr 6b var nevnt. Han kan ha gått til Skippergata, ikke mornnatten, men mellom den 2. og 6. juni 1958 mens saken pågikk, funnet nr. 6 på høyre side, hvoretter han meldte som vitne for politiet. Forsvareren ble overrumplet. Det var ikke mulig å sette vitnes troverdighet på prøve. Først etter at Torgersen var dømt til livsvarig fengsel, kom det frem at vitnet var en fange med minst 100 lovbrudd på samvittigheten, rømt eller på permisjon, narkotiker, og sannsynligvis på virket av narkotika under avhøret.

Torgersen reagerte med å kaste seg over mannen fordi han mente han vitnet falsk. Det var hans måte å reagere på, han klarte ikke å styre sine følelser. Dette ble brukt mot ham, nå hadde retten selv sett at Torgersen var voldelig. Vitnet har, i ettertid, overfor flere personer, erkjent at han avga falsk forklaring i retten. Han beklaget det, men unnskyldte seg med at han hadde egne interesser å ivareta som fange. Han ville sikre seg bedre behandling i fengselet. Etter at han ble gjort kjent med at han kunne få livsvarig fengsel for falsk forklaring, den samme straff som Torgersen ble dømt til, har han trukket uttalelsene tilbake. 4

Av strafferegisteret fremgår at vitnet Bergersen ble fritatt fra å sone en reststraff på 1 år og 163 dagers fengsel. Det ble besluttet av fengsels-styret den 20. januar 1960. Det fremgår ikke hva som var grunnlaget for fritagelsen. Fengselsstyret verken har eller hadde myndighet til å ettergi straff som er ilagt av domstolene.

Justisdepartementet opplyser at hvis fengselsstyret har benådet Bergersen, har de begått en ulovlig handling. Bare Kongen i statsråd kunne i 1960 innvilge en søknad om benådning. I 1981 fikk justisdepartementet fullmakt til å avslå, men ikke innvilge slike søknader. Dette skaper mistanke om at Bergersen ble "belønnet" for å vitne for påtalemakten, sier advokat Magne Jetne som nå forsvarer Torgersen. 5

Den rettspsykiatriske erklæring

Overlege Nils Berner Johannessen ved Dikemark Sykehus som jeg finner i matrikkelen for 1972 som medlem av St. Johanneslogen Harald til det lysende Håp i Haugesund, var oppnevnt som rettspsykiatrisk sakkyndig sammen med overlege Georg F. Henriksen ved Rikshospitalet. De sluttet seg til en tidligere psykiatrisk erklæring som sa at:

"Tiltalte var en alkohiltilvennet holdningsløs psykopat, lur, mistenksom og aktpågivende. Han søkte ved bevisste fordreininger å dekke over uheldige og ufordelaktige omstendigheter," het det." Den karakterologiske brist var så dypt gående at det var berettiget å snakke om en person med mangelfullt utviklede sjelsevner, med fare for at han igjen kan begå straffbare handlinger".
6

Var ikke Torgersen aktiv bokser som deltok i turneringer? Kan det kombineres med alkoholisme? Torgersen hadde intet alkoholproblem. Han var interessert i boksing og kroppsbygging. Etter at han hadde sonet dommen opprettet han et treningsstudio i Oslo som han drev i mange år.

Varig svekkede sjelsevner

Varig svekkede nedsatte sjelsevner" var et uttrykk som gikk igjen i mange psykiatriske erklæringer på denne tid. Forfatteren Knut Hamsun fikk samme karakteristikk fordi han sympatiserte med nazistene på sine eldre dager. Tross dette skrev Hamsun, etter at hans sjelsevner "var varig nedsatt", en av sine beste bøker: "På gjengrodde stier".

Heller ikke Torgersen lot seg affisere av den psykiatriske erklæringen. Han skrev og fikk utgitt 5 bøker mens han satt i fengsel.

Frimurere i Høyesterett

Dommen på livsvarig fengsl og 10 års sikring ble statfestet av Høyesterett med høyesterettsjustitiarius og frimurer **Terje Wold** som dommer og høyesteretts dommer **Carl Fridtjof Hassel Rode** i dommerkollegiet. Sistnevnte har X grad i Den Norske Store Landsloge, og er representant for Grand Lodge of Georgia i USA. 2

Fabrikasjon av bevis midler?

Et av de øvrige indiskuterte bevisene, så små at de ble glemt på åstedet.

Det er oppstilt en teori om at Torgersens sko. Jusprofessoren viser at den første eksemplaren av sko-planterester, han mente det ikke med Eskeland fastslår at beviset mot Torgersen

En måned senere ser vi at Torgersen finner dr. Fürst avfotografert på skoene.

To måneder senere ble det funnet på skoene. Politiet ser på Høegh. Han finner en kopi av Eskeland mener dokumentet er ettertid. 13

Den mystiske g

Advokat Sven Getz hadde forberedt en g

"Skal vi samarbeide med Torgersen? ...Som en liten bevisgjort fremlagt det beviset som han tilfeldigvis hadde som han stakk i lommen og avsløre med sikkerhet borte i en sak? Skal vi til å svare.

Når det gjelder Torgersen, verken De eller jeg har noe å si i fengsel foreløpig -

Episoden

"Torgersen-saken"

Et av de øvrige indisier var meget små mengder ekskrementer, avføring, på skoene, så små at de knapt kunne analyseres. De ble påstått å skrive seg fra åstedet.

Det er oppstått mistanke om at politiet har jukset med avføringen på Torgersens sko. Jusprofessor Ståle Eskeland har gått gjennom dokumenter som viser at den første eksperten som undersøkte skoene, Dr. Fürst, fant sparsomme planterester, han mente det var avføring. En annen ekspert, professor Aaser, mente det ikke med sikkerhet kunne trekkes en slik konklusjon. Professor Eskeland fastslår at politiet på dette tidspunkt ikke kunne bruke avførings beviset mot Torgersen.

En måned senere sender politiet skoene på ny til undersøkelse. Denne gang finner dr. Fürst avføring som er i overensstemmelse med offerets avføring på skoene.

To måneder senere ble skoene sendt til professor Prinz som også fant avføring på skoene. Politiet sender skoene til en fjerde ekspert, professor Ove Harboe Høegh. Han finner ennå mer avføring på skoene også på nye steder. Professor Eskeland mener dokumentene indikerer at avføring er blitt påført skoene i ettertid. 13

Den mystiske gjenstanden

Advokat Sven Getz kastet frem en ny påstand i Dagbladet den 2. mars 1972 da han forberedte en gjenopptagelse av Torgersens saken:

"Skal vi samarbeide herr riksadvokat?

...Som en liten begynnelse kunne jeg tenke meg at De bistår meg med å få fremlagt det bevis kriminalsjef Lars L'Abée-Lund personlig fant på åstedet som han tilfeldigvis var i nærheten av den natta. Det står i et referat at dette som han stakk i lommen ved undersøkelse ved kriminallaboratoriet ville kunne avsløre med sikkerhet hvem morderen var? Kan De skjønne hvorfor slikt blir borte i en sak? Slik kan selvsagt menigmann spørre - uten at De finner grunn til å svare.

Når det først viser seg at det er noe som ikke stemmer så kan man - verken De eller jeg - vente at en vanlig rettroende borger finner 14 års fengsel foreløpig - betryggende. Enig?

Sven Getz "

Episoden er gjengitt av Michael Grundt Spang på side 154 i boken "Torgersen-saken". Spang fortsetter:

"Her sto det altså like ut at kriminalsjef Lars L`Abee-Lund som ganske riktig var på åstedet i Skippergata 6b natt til 7. desember 1957, hadde funnet en viktig bevisgjenstand - som kunne ha avslørt den virkelige morder - men at L`Abee-Lund stakk gjenstanden i lommen og beholdt den der i 14 år mens den uskyldige Torgersen satt fengslet. Anderledes er det ikke mulig å forstå det siterte avsnitt .

...L`Abee-Lund engasjerte høyesterettsadvokat Svend Arntzen og anmeldte så vel Dagbladet som Sven Getz til riksadvokaten med krav om tiltale, straff, mortifikasjon, saksomkostninger og erstatning for tort og sveie, for grov ærekrenkelse i trykt skrift." 7

Dagbladet inngikk forlik. Getz nektet å forklare seg for politiet. Det ble anlagt sak mot ham. Da tiltalebeslutningen skulle forkynnes, var Getz syk Han døde etter årsskiftet 1972 - 73..

Advokat Getz snakker om et referat. Dette referat må ligge i politiets arkiver. Der skal også den omtalte bevisgjenstanden befinne seg. Det forteller at Fredrik Torgersen kan ha sonet livsvarig fengselsstraff for en annen person, den virkelige morderen, som politiet dekker. Sett i lys av Liland-saken og min egen sak er det ikke utenkelig at påtalemakten kan ha beskyttet enda en person mot rettsforfølgelse.

Bevismidler ødelagt

I dag kan blodrester undersøkes ved hjelp av DNA analyse. Torgersen ønsker å analysere blodflekker på dressen han brukte i 1957 for å bevise at blodet ikke stammer fra den drepte. i 1975 fikk han brev fra politiet som sa at bevis materialene fra saken i 1958 var i sikker forvaring i politikammeret. I dag sier politiet at dressen, skoene og en frakk er destruert. Heller ikke blodrester fra avdøde er tatt vare på. Det eneste indisium politiet sitter igjen med er 5 barnåler som ble funnet i dressen og som påståes å stamme fra åstedet.

Torgersen sier at politiet har ødelagt disse indisiene med vilje for å hindre en gjenopptakelse. 8

Den rettsmedisinske kommisjon

Aftenposten trekker frem fire saker, blant dem Liland-saken, hvor dommer avsagt på basis av medisinske erklæringer som ikke er gjennomgått av Den rettsmedisinske kommisjonen Alle fire saker er blitt gjenopptatt og har ført til frikjennelse. 9

I straffelovens § 147 heter det:

"Enhver som tjener skal straks sende skriftlige erklæring

Kommisjonen
Finner den vesentlige myndigheten oppmerk

Heller ikke i Torgersens rettsmedisinske kommisjon

Bitemerkene

Et av indisiene var bitt for å avgi tannavtrykk oppnevnes en sakky bekreftet dette løftet overensstemmelse m

Det var utvidet Europa. Han ivareto det løfte Strøm hadde Koren at det ikke skil Retten mente at en ut professor Jens W

Denne besle svekkelse av bittet underviste begge v tilhørte det samme avtrykk av bitt. W tok avtrykk av bitt

Professor V men sluttet seg til a I forbindelse med tannlege Fredrik N ukklar og at de ti Wærhaug innrømm Han konkluderte m Torgersen.

"Enhver som tjenestegjør som sakkyndig i rettsmedisinske spørsmål skal straks sende den rettsmedisinske kommisjon avskrift av den skriftlige erklæring han gir retten eller påtalemyndigheten...."

Kommisjonen skal gjennomgå de innkomne erklæringer og uttalelser. Finner den vesentlige mangler, skal den gjøre retten eller i tilfelle påtalemyndigheten oppmerksom på det."

Eller ikke i Torgersen-saken er de medisinske erklæringene godkjent av Den rettsmedisinske kommisjon.

Bitemerkene

Et av indisiene var bitemerker på offerets bryst. Torgersen satte som betingelse for å avgi tannavtrykk, at hvis ikke avtrykket frikjente ham, skulle det oppnevnes en sakkyndig nr 2 utenfor Norden. Tannlege Ferdinand Strøm bekreftet dette løftet skriftlig overfor Torgersen. Strøm kom til at det var overensstemmelse mellom bitt og tannavtrykk.

Det var utvilsomt korrekt av Torgersen å kreve sakkyndig bistand fra Europa. Han ivaretok sine interesser på en fornuftig måte. Istedenfor å innfri det løfte Strøm hadde avgitt, besluttet retten under ledelse av dommer Petter Koren at det ikke skulle oppnevnes noen sakkyndig fra et land utenfor Norden. Retten mente at en norsk odontolog kunne gjøre jobben like bra. Retten pekte ut professor Jens Wærhaug som den andre sakkyndige.

Denne beslutning, foruten at den var et løftebrudd, betydde en svekkelse av bittet som indisium. Tannlege Strøm og professor Wærhaug underviste begge ved Odontologisk Institutt i Oslo. De var kolleger og de tilhørte det samme sosiale miljø. Dessuten hadde ingen av dem erfaring med avtrykk av bitt. Wærhaug lot 50 - 100 pasienter bite seg i armen, hvoretter han tok avtrykk av bittet for å skaffe seg erfaring.

Professor Wærhaug fant unøyaktigheter i tannlege Strøms arbeider, men sluttet seg til at det var overensstemmelse mellom tannavtrykk og bitt. I forbindelse med gjenopptagelsesbegjæringen i 1973 ble bittet eksaminert av tannlege Fredrik Neumann fra Eidsvoll. Han kom til at overensstemmelsen var uklar og at de tidligere sakkyndige hadde gjort en rekke feil. Professor Wærhaug innrømmet at feil var begått. Tannlege Neumann frikjente Torgersen. Han konkluderte med at det ikke kunne fastslås med sikkerhet at bittet kom fra Torgersen.

av "tannbeviset". Billedet viser at huden er brutt gjennom 7 steder, nummerert fra 1 til 7. Avstanden mellom gjennombruddene tyder på at drapsmannen hadde avstand mellom tennene, eller at han manglet noen tenner. Torgersen hadde en sammenhengende tett rekke tenner både i over og undermunnen. De engelske sakkyndiger gir, tross sin 45 sider lange rapport ingen fyllestgjørende forklaring på dette. 12

En av USA's fremste eksperter professor David Sinn, mener at bittene i brystet ikke kan stamme fra Torgersen. Sinn får støtte fra 4 andre eksperter i USA. 15

Ved en eventuell gjenoptakelse er det nå skapt så sterk tvil om tannbittet at det vanskelig kan brukes som bevis.

Falsk forklaring fremsatt av aktor

Evald Johannesen ble oppbrakt av politiet 31. desember 1957, tre uker etter drapet i Skippergata. Han fortalte at han hadde truffet Torgersen drapsnatten. Torgersen skulle da ha sagt at han var kommet i klammeri med en jente og at han hadde bitt henne i brystet. Evald Johannesen ble ikke stevnet som aktorats vitne i retten. Det kunne slå ut den motsatte vei fordi han ikke virket troverdig og fordi det fantes andre som kunne bevitne at Johannesen ikke kunne ha truffet Torgersen i det aktuelle tidsrom.

Dorenfelt valgte da selv å gjenta Johannesens vitnemål i retten. Derved kunne påstanden ikke imøtegås. Forsvareren var avskåret fra å eksaminere vitnet i retten.

Den 24. August 1958 anmeldte Torgersen Evald Johannesen for falsk forklaring for politiet. Etter ordre fra statsadvokat Dorenfelt henla politifullmektig Thorolf Haukenæs Torgersens anmeldelse uten forføyning. 14

En rettslig kjennelse skal som kjent avgjøres på uavhengig grunnlag av den som behandler saken. Loven skal stå bak avgjørelsen og ikke en overordnet i rettssystemet. Det er straffbart å påvirke avgjørelsen til en underordnet. Når slikt blir godtatt har vi forlatt rettsstaten og står overfor den autoritære stat, hvor alt styres ovenfra.

Evald Johannesen hadde vært vitne for Dorenfeldt i to straffesaker tidligere, den første fra 1939, hvor han var hovedvitne i den såkalte "Mary-saken." Her er alle saksdokumenter forsvunnet i ettertid. Den neste gang var i saken om de såkalte "Ekeberg-drapene" under 2. verdenskrig.

Skulle Torgersen skytes?

Væpnet politi skulle uskadeliggjøre Torgersen hvis han rømte. Den strengt hemmelige ordren ble gitt av Oslos politimester Gjerde i 1973. Særtiltakene mot Torgersen ble laget for å beskytte nå avdøde riksadvokat Laurits J. Dorenfelt hvis Torgersen skulle rømme. Bevæpnet politi skulle plasseres ved hans kontor i Grubbegata i Oslo sentrum og utenfor hans hjem i Camilla Collets vei. Vakten skal være bevæpnet med pistol....Dersom fangen påtreffes skal han uskadeliggjøres uten å avvente et mulig rettsstridig angrep, het det i ordren

13

En provokasjon

Torgersen forteller i boken Episoder fra 16 års fengselsliv, som kom ut i 1977- at han følte at noen ønsker å skade eller skyte ham. Han var alltid ilagt fotjern og håndjern når han beveget seg utenfor fengselsmurene. Under rettsaken i Eidsivating lagmannsrett på 1970-tallet da han var tiltalt for draps forsøk på en fengselsbetjent skjedde det noe underlig, skriver Torgersen. Plutselig var jeg uten jern og ledsaget av to eldre politikonstabler vi spaserte flere ganger daglig i pauser o s v, fra rettssalen ned i kjelleren i tinghuset. Under disse spaserturene pleide porten til Grubbegata å stå åpen. Torgersen bemerket dette, han sa: "*En rask spurt, så er Torgersen vekk*". Konstablene bemerket at det var feil med sikkerheten når porten var åpen. Senere fikk Torgersen vite at de to eldre politifolkene var drevne pistolskyttere. Den ene av dem hadde norsk rekord i pistolskyting. To sivile politifolk fulgte rettsaken fra rettslokalet. Begge var erfarne pistolskytteren, den ene skulle delta i nordisk mesterskap i denne øvelse i Helsingfors samme år.

Torgersen forteller at da det ikke ble noe rømmingsforsøk var det slutt på elskverdigheten. På veien tilbake til Ullersmo falt myndighetene tilbake til full sikkerhet. Det ble hånd- og fotjern og lenking til en politikonstabel.

Hvorfor nettopp Torgersen

Torgersen-saken er forlengst gått inn i en fase hvor forsvar av tidligere avgjørelser går foran behandlingen av nye momenter. Mye står på spill og mange vil foretrekke å ofre Torgersen fremfor å avdekke urent spill fra påtalemyndighetens side.

Hvorfor er nettopp Torgersen trukket inn i dette? Han ble nervøs da han fikk øye på politipatruljen ved Østbanestasjonen. Han forsøkte å vike unna. Hvorfor ble han nervøs? Torgersen ble på den tid oppbrakt av politiet i tide og utide. Han var et uroelement i likhet med Per Liland i Fredrikstad, men ikke på grunn av alkoholforbruk, men heller skyltes det noen avanserte guttestreker han

var med på. Stør
tønne øl i Rosek
stappsted, tok d
hva vi hadde pol
Torgerse

Kilder:

- 1 Michael
- 2 Forlag.
- 3 Den No
- 4 Erling M
- 5 A/S. Os
- 6 Opplysn
- 7 gjenopp
- 8 Robert
- 9 Torgers
- 10 Torgers
- 11 Jørgen
- 12 Robert
- 13 Robert
- 14 Robert
- 15 Robert
- 16 Michael
- 17 Gro Ro

var med på. Størst anerkjennelse i guttegjengen fikk Torgersen da han stjal en tunne øl i Rosekjelleren restaurant, trillet den på fortauet til Nasjonalteateret stoppested, tok den på trikken og trillet videre hjem til Lille Tøyen. Folk spurte hva vi hadde politi til.

Torgersen sier han vil gratulere Norge når han blir frikjent.

Kilder:

- 1 Michael Grundt Spang, *Torgersen-saken*, side 6, J. W. Cappelens Forlag.
- 2 Den Norske frimurerordens matrikkel 1972.
- 3 Erling Moss, *Saken Per Liland*, side 172, Pax Forlag A/S. Oslo, 1997.
- 4 Opplysningene er hentet fra advokat Tor Erling Staffs gjenopptakelsesbegjæring, 23 mars 1973, Cappelens forlag, 1973.
- 5 Robert Gjerde, *Aftenposten*, 21. mai 1999.
- 6 Torgersen-saken, side 71.
- 7 Torgersen-saken, side 156.
- 8 Jørgen Tangnes *Dagbladet*, 9. og 18. mars 1998.
- 9 Robert Gjerde, *Aftenposten*, 16. mai 1998.
- 10 Robert Gjerde, *Aftenposten*, 24. juli 1998.
- 11 Robert Gjerde, *Aftenposten*, 29. september 1998.
- 12 Robert Gjerde, *Aftenposten*, 10 august 1999.
- 13 Robert Gjerde, *Aftenposten*, 3. juni 2000.
- 14 Michael Grundt Spang, *Torgersen-saken* J. W. Cappelen, Oslo.
- 15 Gro Rognmo. *Dagbladet*, 16. november.